

Spis treści

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZAGROŻEŃ.....	1
2. IDENTYFIKACJA SYMPTOMÓW I NEUTRALIZACJA ZAGROŻEŃ	10
3. PROCEDURY BEZPIECZEŃSTWA NA WYPADEK ZAGROŻEŃ ZEWNĘTRZNYCH.....	20
Ewakuacja w trakcie lekcji	21
Ewakuacja w trakcie przerwy	25
Azyl w trakcie lekcji.....	26
Azyl w trakcie przerwy.....	29
Procedura na wypadek skażenia chemicznego lub biologicznego z zewnątrz przy braku możliwości bezpiecznej ewakuacji uczniów i personelu szkoły	30
Procedura postępowania w sytuacji zagrożenia epidemią	32
Procedura postępowania na wypadek huraganu, silnych podmuchów wiatru, burzy	33
Procedura postępowania w sytuacji zagrożenia śnieżycą.....	34
Procedura postępowania na wypadek podwyższonego stężenia pyłów powietrza (postępowanie systemowe).....	34
4. PROCEDURY DOTYCZĄCE ZAGROŻEŃ WEWNĘTRZNYCH ORAZ NA WYPADEK POPEŁNIENIA PRZEZ UCZNIÓW CZYNÓW ZABRONIONYCH.....	37
Ochrona nauczyciela jako funkcjonariusza publicznego	37
Procedura postępowania na wypadek kradzieży lub wymuszenia pieniędzy i innych przedmiotów wartościowych.....	38
Procedura postępowania na wypadek wystąpienia agresywnych zachowań fizycznych i werbalnych na terenie szkoły	39
Procedura postępowania na wypadek bycia świadkiem przemocy fizycznej jednego ucznia wobec drugiego.....	40
Procedura postępowania na wypadek otrzymania od ucznia zgłoszenia naruszenia nietykalności cielesnej/uszkodzenia ciała na terenie szkoły	41
Procedura postępowania na wypadek wejścia przez nauczyciela w posiadanie wiedzy, że uczniowie stosują przemoc psychiczną lub werbalną względem innego ucznia.....	42
Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń posiada niebezpieczne narzędzie na terenie szkoły.....	43
Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń jest pod wpływem alkoholu	44
Procedura postępowania w sytuacji uzyskania informacji, że uczeń spożywa alkohol oraz/lub inne środki psychoaktywne	45
Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń jest pod wpływem narkotyków lub innych substancji psychoaktywnych	45
Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń posiada przy sobie narkotyki lub inne substancje psychoaktywne.....	46
Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków pedofilii w szkole	48
Procedura postępowania na wypadek powzięcia informacji, że uczeń udostępnia w cyberprzestrzeni treści zakazane (groźby, treści obraźliwe, rasistowskie itp.) w związku z szeroko pojętą działalnością szkoły ..	49
Procedura postępowania na wypadek rozpowszechniania pornografii w szkole przez ucznia.....	49
Procedura postępowania na wypadek wystąpienia prostytucji w szkole lub wśród uczniów.....	50
Procedura postępowania w sytuacji zaistnienia wypadku ucznia.....	51

Procedura postępowania w sytuacji samowolnego opuszczenia przez ucznia budynku szkolnego podczas zajęć lekcyjnych lub oddalenia się od grupy na wycieczce szkolnej.....	53
Procedura postępowania wobec ucznia ofiary czynu karalnego.....	53
Procedura na wypadek popełnienia przez ucznia czynu karalnego.....	54
Wybrane i ważne informacje:.....	55
6. PROCEDURY DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA WZGLĘDEM UCZNIÓW ZAGROŻONYCH KRYZYSEM SUICYDALNYM	56
Symptomy świadczące o złym/pogarszającym się stanie psychicznym:.....	56
Procedury postępowania w przypadku zaobserwowania u ucznia symptomów świadczących o złym lub pogarszającym się stanie psychicznym	57
Procedury dotyczące powzięcia informacji, że uczeń celowo i świadomie wyrządza sobie krzywdę fizyczną	59
Procedury postępowania w przypadku: próby samobójczej/samobójstwa.....	60
Procedury postępowania w przypadku podjęcia przez ucznia próby samobójczej poza terenem szkół... ..	61
Procedury postępowania w przypadku podjęcia przez ucznia próby samobójczej na terenie szkoły.....	62
Procedury postępowania w przypadku dokonania samobójstwa przez ucznia poza terenem szkoły	63
Procedury postępowania w przypadku dokonania samobójstwa przez ucznia na terenie szkoły	63
Procedury postwencyjne - krótkofalowe i długofalowe	64
Postwencja.....	64
Praktyczne zastosowanie postwencji krótkofalowej.....	64
Praktyczne zastosowanie postwencji długofalowej.....	66
Zespół Interwencji Kryzysowej.....	69
ZAŁĄCZNIKI – WZORY PISM DO WYKORZYSTANIA	72
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa polegającego na publicznym znieważeniu ucznia szkoły	72
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa oraz zagrożeniu demoralizacją nieletnich.....	73
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa.....	74
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa.....	74
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa.....	75
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa.....	75
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa polegającego na znieważeniu funkcjonariusz publicznego i kierowanie wobec niego gróźb karalnych.....	76
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa polegającego na znieważeniu funkcjonariusz publicznego i kierowanie wobec niego gróźb karalnych.....	76
Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa.....	77

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZAGROŻEŃ

Problematyka bezpieczeństwa w środowisku szkolnym znalazła się w ostatnich latach w centrum zainteresowania władz oświatowych, a także rodziców uczniów. W szkole dochodzi coraz częściej do zdarzeń, które mogą bezpośrednio zagrażać bezpośrednio zdrowiu, a także życiu pracowników i uczniów szkół. Bezpieczeństwo uczniów w szkole jest wartością stawianą na pierwszym miejscu przez większość rodziców – z badań Instytutu Badań Edukacyjnych na grupie ok. 5 tys. rodziców wynika, iż blisko 80% oczekuje, aby szkoła była bezpieczna, 60% liczy na kompetencje nauczycieli, a 25% na wysoki poziom nauczania¹.

Według danych Systemu Informacji Oświatowej w roku szkolnym 2017/2018 w szkołach i placówkach systemu oświaty wydarzyło się 54 459 wypadków, w tym 95 wypadków ciężkich oraz 14 wypadków śmiertelnych². Natomiast w roku szkolnym 2015/2016 w szkołach i placówkach systemu oświaty wydarzyło się 65 241 wypadków, w tym 151 (0,23%) wypadków ciężkich oraz 5 (0,008%) wypadków śmiertelnych. W stosunku do poprzedniego roku szkolnego (2014/2015) liczba wypadków zmniejszyła się o 5834, tj. o 8,2%³.

Przyczynami wypadków w szkołach w latach 2015-2018 były:

- » brak wiedzy na temat aktualnego stanu i potrzeb szkoły w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny, brak przeglądów i pomiarów oraz lekceważenie zagrożeń i nieznajomość przepisów;
- » brak środków finansowych na odpowiednie przygotowanie się na zagrożenia;

¹ *Bezpieczna Szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów*, Warszawa, wrzesień 2019 r. Dokument opracowany w Departamencie Wychowania i Kształcenia Integracyjnego Ministerstwa Edukacji Narodowej z udziałem ekspertów, po konsultacji z innymi resortami i instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo, <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/bezpieczna-szkolaplacowka-zagrozenia-i-zalecane-dzialania-profilaktyczne-w-zakresie-bezpieczenstwa-fizycznego-i-cyfrowego-uczniow/>, 19.09.2020.

² Tamże.

³ *Bezpieczna Szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów*, Departament Wychowania i Kształcenia Integracyjnego MEN, sierpień 2017, wersja PDF, s. 4.

- » niewłaściwa organizacja czasu ucznia w szkole: brak zagospodarowania czasu podczas lekcji i przerw, powodujące u ucznia nudę i poszukiwanie sposobów jej odreagowania;
- » ograniczenia przestrzenne: zagęszczenie, nadmiar bodźców, hałas;
- » niewłaściwy system norm obowiązujących w szkole (niejasny, niespójny), nieprzestrzeganie norm przez osoby funkcyjne;
- » niewłaściwa reakcja na zachowania uczniów: reakcje niekonsekwentne, bagatelizowanie zachowań, brak reakcji na drobne wykroczenia, brak skutecznej mediacji w przypadku konfliktów;
- » pojawianie się nowych zagrożeń jak zagrożenia w cyberprzestrzeni oraz terroryzm⁴.

Według **Raportu Najwyższej Izby Kontroli (NIK)**⁵ do najważniejszych mankamentów w zakresie bezpieczeństwa należą:

- » niedostosowanie procedur do realiów danej szkoły;
- » nieuwzględnienie potrzeb niepełnosprawnych w czasie ewakuacji;
- » brak odpowiednich urządzeń alarmowych;
- » brak zróżnicowania sygnałów dla określenia typu zagrożenia, a tym samym dla różnego sposobu postępowania;
- » niski poziom praktycznej znajomości zasad postępowania w sytuacji kryzysowej u pracowników szkół;
- » brak zaangażowania organów prowadzących we wprowadzanie procedur bezpieczeństwa w podległych im szkołach, brak weryfikacji ich wdrożenia, brak opracowania własnych wytycznych⁶;

⁴ *Bezpieczna Szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów*, Warszawa, wrzesień 2019 r. Dokument opracowany w Departamencie Wychowania i Kształcenia Integracyjnego Ministerstwa Edukacji Narodowej z udziałem ekspertów, po konsultacji z innymi resortami i instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo, <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/bezpieczna-szkolaplacowka-zagrozenia-i-zalecane-dzialania-profilaktyczne-w-zakresie-bezpieczenstwa-fizycznego-i-cyfrowego-uczniow/>, 19.09.2020.

⁵ *Zabezpieczenie szkół przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi*, Raport NIK, LLO.430.004.2020, 175/2020/P/20/070/LLO, Delegatura w Łodzi, 16.11.2020, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,23341,vp,26059.pdf>, 21.01.2021.

⁶ Dyrektorzy szkół nie mogli liczyć na wsparcie organów prowadzących (miast, gmin, powiatów). Żaden z 14 skontrolowanych organów prowadzących nie opracował wytycznych, standardów lub procedur służących zapewnieniu bezpieczeństwa w szkołach oraz nie uczestniczył w przygotowaniu przez szkoły procedur postępowania na wypadek zagrożenia zewnętrznego i wewnętrznego.

- » wykorzystywanie systemu monitoringu wyłącznie w celach dowodowych, a nie interwencyjnych (tak było w 10 na 21 skontrolowanych szkół)⁷.

Z kolei do najważniejszych nieprawidłowości w **szkolnych procedurach** należały:

- » nieokreślenie sygnału odwołującego alarm;
- » nieprzypisanie pracownikom szkoły funkcji podczas realizacji działań;
- » nieokreślenie sposobu ogłaszania alarmu w przypadku braku zasilania w energię elektryczną
- » nieokreślenie sygnału alarmowego na wypadek konieczności zabarykadowania się w klasach – „azyl”;
- » nieprzypisanie konkretnych sygnałów alarmowych do poszczególnych zagrożeń wymagających podjęcia odmiennych działań;
- » niedostosowanie do specyfiki szkoły;
- » zdefiniowanie sygnałów alarmowych niemożliwych do nadania z powodu braku wyposażenia szkoły w odpowiednie urządzenia alarmowe;
- » przypisanie odmiennych sygnałów alarmowych do tego samego zagrożenia;
- » określenie tego samego sygnału alarmowego w przypadku konieczności ewakuacji z budynku i konieczności barykadowania się w klasach lekcyjnych;
- » niewskazanie sposobu odizolowania miejsca podłożenia niebezpiecznego pakunku;
- » nakazanie ewakuacji ludzi spoza budynku do jego wnętrza w przypadku skażenia chemicznego lub biologicznego.

Inne spostrzeżenia i wnioski to:

- » niewykorzystanie zasobów szkoły dostępnych w sytuacji kryzysowej;
- » nieprawidłowy system zawiadamiania nauczycieli w klasach o sytuacji kryzysowej;
- » zbyt długi proces informacyjno-decyzyjny;
- » nieznajomość odpowiedniego sygnału alarmowego u pracowników szkoły;

⁷ Obraz przekazywany z kamer nie był analizowany w czasie rzeczywistym, przez co system monitoringu nie mógł być wykorzystywany do zarządzania sytuacją kryzysową - w szczególności w przypadku wdarcia się do budynku szkoły napastnika nie byłoby możliwe śledzenie jego przemieszczenia się, a w sytuacji bójki nie byłaby możliwa natychmiastowa interwencja pracownika szkoły. Obraz z kamer mógł być jedynie odtworzony po zdarzeniu. Na powyższą nieprawidłowość NIK zwracała już uwagę w kontroli z 2016 roku „Wykorzystanie monitoringu wizyjnego w szkołach i jego wpływ na bezpieczeństwo uczniów”.

- » nieznajomość sposobu przekazania ewakuowanych dzieci opiekunom;
- » nieustalenie ewakuowanej liczby uczniów;
- » zwłoka w ogłoszeniu alarmu;
- » nieodwołanie alarmu;
- » nieuruchomienie sygnału alarmowego;
- » nieprawidłowe oznakowanie dróg ewakuacyjnych (nieprecyzyjne procedury, niedrożne drogi ewakuacyjne czy brak docelowego miejsca ewakuacji).

W ocenie NIK przyczyną części stwierdzonych nieprawidłowości był brak regularnych ćwiczeń, szczególnie w zakresie stosowania procedur innych niż na wypadek pożaru. Ich przeprowadzanie mogłoby przyczynić się do wyrobienia prawidłowych nawyków u pracowników szkoły oraz do wykrycia słabych punktów procedur.

Jako zagrożenia wymieniono m.in. znalezienie niebezpiecznego przedmiotu, niebezpiecznie zachowujący się uczeń lub rodzic, podłożenie ładunku wybuchowego czy atak terrorystyczny. W prowadzonych przez skontrolowane organy prowadzące szkoły w latach szkolnych 2018/2019 i 2019/2020 wystąpiły odpowiednio 1606 i 11525 zagrożenia fizyczne (z tego zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych odpowiednio 1505 i 101 oraz 1131 i 21). Najczęstszymi przypadkami zagrożeń fizycznych wewnętrznych były bójki oraz posiadanie niebezpiecznych narzędzi, takich jak nóż lub scyzoryk.

Najwyższa Izba Kontroli w swoim Raporcie⁸ z 2021 r. za najważniejsze rekomendacje dla dyrektorów szkół w zakresie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego w szkołach uznała:

- » dostosowanie procedur bezpieczeństwa do realiów panujących w szkołach oraz do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jak również usunięcie z obowiązujących procedur nieprawidłowości dotyczących w szczególności sygnałów alarmowych;
- » systematyczne prowadzenie ćwiczeń weryfikujących praktyczną znajomość procedur dotyczących zidentyfikowanych zagrożeń;

⁸ NIK o zabezpieczeniu szkół przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi, 21.01.2021, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/zagrozenia-szkol.html>, 21.01.2021.

- » zapewnienie bieżącej obserwacji obrazu z kamer systemów monitoringu wizyjnego, przynajmniej w czasie przerw lekcyjnych, kiedy ryzyko wystąpienia niepożądanych zdarzeń jest najwyższe.

W ostatnim okresie można zauważyć znaczny wzrost zagrożeń związany z użyciem broni lub niebezpiecznego narzędzia przez byłych lub obecnych uczniów szkół. Należy tu wymienić takie wydarzenia jak:

- » 10 maja 2019 r. ok. godz. 10.00 w trakcie przerwy w Szkole Podstawowej nr 195 w warszawskim Wawrze doszło do kłótni pomiędzy dwoma uczniami na terenie szkoły. Zaatakowany 16-letni uczeń został dźgnięty dziewięć razy nożem i mimo reanimacji zmarł;
- » 27 maja 2019 r. w Szkole Podstawowej nr 1 w Brześciu Kujawskim 18-letni były uczeń szkoły uzbrojony w rewolwer czarnoprochowy oraz sześć ładunków wybuchowych własnej produkcji dokonał zamachu na szkołę. Dwie osoby zostały ranne, w tym jedna ciężko. Tragedia miała ograniczone konsekwencje tylko dlatego, że społeczność szkolna zastosowała odpowiednie procedury postępowania;
- » w nocy z 30 na 31 stycznia 2020 r. czterech nastolatków w wieku od 15 do 17 lat, pochodzących z Warszawy i okolic, zostało aresztowanych z związku z podejrzeniem planowania zamachów bombowych na jedną z warszawskich szkół średnich na terenie Warszawa-Praga⁹. Powodem ataku miała być chęć zemsty na rówieśnikach za ich znęcanie się nad nastolatkami. Potencjalni zamachowcy inspirowali się masakrą, do jakiej doszło w Columbine High School w USA w 1999 r. Zatrzymani uczniowie zamierzali zdetonować przygotowane przez siebie ładunki wybuchowe¹⁰;

⁹ Warszawa: grupa nastolatków mogła planować zamach na szkołę, „Interia.pl”, 3.02.2020, <https://fakty.interia.pl/mazowieckie/news-warszawa-grupa-nastolatkow-mogla-planowac-zamach-na-szkole,nId,4305757>, 3.02.2020; Policja zatrzymała nastolatków. Planowali zamach w szkole w stolicy?, „Polskie Radio RDC”, 3.02.2020, <https://www.rdc.pl/informacje/czterech-nastolatkow-moglo-planowac-zamach-w-jednej-z-warszawskich-szkol-zatrzymala-ich-policja/>, 4.02.2020.

¹⁰ K. Zasada, To miało być polskie Columbine. Znamy szczegóły planu niedoszedłego zamachu w warszawskim technikum, „RMF24.pl”, 5.02.2020, <https://www.rmf24.pl/fakty/news-to-mialo-byc-polskie-columbine-znamy-szczegoly-planu-niedosz,nId,4307829>, 5.02.2020; M. Bereza, Nastolatkowie planowali zamach w szkole? „Inspirowali się sprawcami z Ameryki”, „Radio Zet”, 3.02.2020, <https://wiadomosci.radiozet.pl/Polska/Warszawa/Warszawa-Nastolatkowie-mogli-planowac-zamach-w-jednej-ze-szkol-Zostali-zatrzymani>, 3.02.2020.

- » 6 października 2020 r. w V Liceum Ogólnokształcącym w Zielonej Górze 17-letnia uczennica zaatakowała nożem trzy przypadkowe uczennice tej szkoły. Dwie dziewczyny zostały dźgnięte w plecy, trzecia miała rozcięty łuk brwiowy. Ich życiu nie zagraża niebezpieczeństwo¹¹.

Teza NIK wskazująca na terroryzm jako współczesne zagrożenie dla bezpieczeństwa szkół nie znajduje potwierdzenia w faktach. Świadczą o tym dane nie tylko pochodzące z polskich szkół, ale także te pochodzące z USA oraz innych państw. Z danych tych jasno wynika, że najbardziej prawdopodobnym sprawcą niebezpiecznego zamachu na szkołę, przy użyciu niebezpiecznego narzędzia, będzie były lub obecny uczeń – mówimy tu o tzw. aktywnym strzelcu¹².

W 2002 r. U.S. Secret Service przedstawił analizę 37 szkolnych strzelanin. Podstawowym wnioskiem tych i innych publikacji jest opinia, że bardzo trudno scharakteryzować jeden profil potencjalnego zabójcy w szkole. Nie udało się wytypować czy zidentyfikować jednego wspólnego mianownika, który pozwoliłby odpowiednio wcześniej przewidzieć potencjalny zamach. Można się jednak pokusić o wyodrębnienie indywidualnych i społecznych czynników wspólnych dla wszystkich zamachów:

- » zamachowiec czuje się zmarginalizowany lub wykluczony ze społeczności;
- » zamachowiec ma problemy psychiczne i jest wrażliwy jako jednostka, co tylko zaostrza słabe zdolności osoby do radzenia sobie z problemami;
- » występuje element zachwyty nad bronią i atakiem przy jej użyciu jako wyjście z sytuacji marginalizowania napastnika. Często kult broni jest inspirowany mediami, brutalnymi filmami czy innymi strzelaninami w szkołach;
- » zamachowiec ma brutalne wizje i tworzy brutalne produkty lub wysyła inne sygnały ostrzegawcze, które nie były zauważone wystarczająco wcześniej lub z którymi nie postępowano odpowiednio;

¹¹ Po ataku w V LO. Uczennica, która zaatakowała nożem koleżanki, usłyszała zarzuty, „Wyborcza.pl”, 6.10.2020, <https://zielonagora.wyborcza.pl/zielonagora/7,35182,26373435,po-ataku-w-v-lo-uczennica-ktora-zaatakowala-nozem-kolezanki.html>, 22.12.2020.

¹² Termin aktywny strzelec będzie używany w dalszej części opracowania w odniesieniu do osób stanowiących bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia uczniów oraz pracowników szkoły – bez względu na rodzaj używanego przez nich niebezpiecznego narzędzia.

- » zamachowiec ma broń lub łatwy do niej dostęp¹³.

Pomimo braku jednego spójnego profilu wystąpiło kilka cech powtarzających się w większości przypadków:

- » wszyscy zamachowcy to mężczyźni, uczniowie lub byli uczniowie szkół, które zaatakowali;
- » napastnik to z reguły nastolatek lub osoba w wieku pomiędzy 11 a 21 lat. Według raportu USA obejmującego lata 1999-2007 w 3 na 12 przypadków zamachowcem była osoba w wieku 21 lat lub starsza. Z kolei w 3 na 11 przypadków poza USA napastnikami były osoby w wieku 21 lat lub starsze;
- » według U.S. Secret Service w 93% przypadków osoby te przed dokonaniem zamachu wzbudzały u innych niepokój, wiele z nich doświadczyło prześladowania, odrzucenia, wykluczenia lub zostały w jakiś sposób skrzywdzone;
- » 78% cierpiało na depresję i miało myśli lub próby samobójcze;
- » 98% z zamachowców doświadczyło poważnej straty, zanim dokonało ataku – dotyczyło to zarówno kogoś bliskiego, jak i własnej pozycji w oczach innych, np. przez publiczne upokorzenie;
- » jedna trzecia z nich miała doświadczenia w popełnieniu czynu brutalnego lub kryminalnego;
- » nieprawdą jest ogólne twierdzenie, że osoby te są zawsze samotnikami, bez przyjaciół – potwierdziło się to tylko w 12% przypadków;
- » jedna trzecia to osoby wycofane z natury¹⁴.

Jak wyglądają prawdziwe statystyki w zakresie aktywnego strzelca, pokazuje sytuacja, Stanów Zjednoczonych. Wyjątkowo użyteczny jest raport FBI z 2018 r., z którego można się dowiedzieć, że w tym czasie w 16 stanach doszło do 27 zdarzeń klasyfikowanych jako aktywny strzelec. W wyniku tych zdarzeń poszkodowanych było 213 osób, zginęło 85, nie wliczając sprawców i dwóch funkcjonariuszy sił bezpieczeństwa, a 128 odniosło rany.

¹³ *Kauhajoki School Shooting on 23 September 2008*, Report of the Investigation Commission Translation of the Finnish original report, Report and Guidelines 39/2010, 17.02.2010, <https://schoolshooters.info/sites/default/files/Kauhajoki%20School%20Shooting.pdf>, 20.03.2020, s. 105-109.

¹⁴ Tamże.

Na 27 sprawców opisywanych zdarzeń 23 było mężczyznami, 3 kobietami, jedna osoba zbiegła. Spośród sprawców 10 popełniło samobójstwo, 11 zatrzymała policja, 4 zostało zabitych przez policję, 1 osobę zabił obywatel, jedna zbiegła, 9 przypadków zakończyło się wymianą ognia pomiędzy sprawcami a policją. W 26 przypadkach napastnik działał sam¹⁵.

Według danych profesor Jaclyn Schildkraut z Criminal Justice w SUNY Oswego do pięciu najbardziej śmiertelnych szkolnych zamachów w historii Stanów Zjednoczonych doszło: w 2018 – Marjory Stoneman Douglas High School (Floryda), 17 osób; w 2012 – Sandy Hook Elementary School (Connecticut), 26 osób; w 2007 – Virginia Tech University, 32 osoby; w 1999 – Columbine High School (Kolorado), 13 osób; w 1966 – University of Texas Austin, 14 osób. W każdym z tych zdarzeń zamachowcem był były lub obecny uczeń, a wszyscy sprawcy wcześniej wysyłali sygnały ostrzegawcze¹⁶.

¹⁵ *Active Shooter Incidents in the United States in 2018*, Raport U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation, April 2019, <https://www.fbi.gov/file-repository/active-shooter-incidents-in-the-us-2018-041019.pdf/view>, 8.04.2020.

¹⁶ J. Schildkraut, *Do lockdown drills...*

2. IDENTYFIKACJA SYMPTOMÓW I NEUTRALIZACJA ZAGROŻEŃ

Szybka analiza przytoczonych danych jasno wskazuje, że współcześnie to właśnie uczniowie mogą być największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa placówek oświatowych. Drugi podstawowy wniosek to, fakt, że napastnicy wysyłają sygnały ostrzegawcze, które zauważone i odpowiednio przeanalizowane na odpowiednim etapie mogą pomóc w neutralizacji zagrożenia, zanim ono wystąpi.

Kluczowe na etapie identyfikacji i neutralizacji zagrożeń jest określenie przyczyn, które powodują, że uczniowie dokonują aktów przemocy mogących w skrajnych przypadkach kończyć się ofiarami śmiertelnymi. Bardzo ważnym elementem sprzyjającym przemocy w szkole są przypadki znęcania się uczniów nad swoimi kolegami.

Znęcanie jest definiowane jako systematyczne, intencjonalne i powtarzalne nadużywanie siły. Może mieć charakter dręczenia psychicznego polegającego na ubliżaniu, oszczerstwach, negatywnych komentarzach i ostracyzmie. Może mieć też charakter znęcania fizycznego, jak bicie czy popychanie ofiar. Według badań nielubiani i słabi uczniowie z tendencjami do samoizolacji społecznej są najczęstszymi ofiarami znęcania się lub przemocy. Co ciekawe, niska samoocena nie jest wynikiem prześladowań, a raczej zachętą dla oprawcy. Typowa ofiara jest pasywna, o niskim poziomie agresji, charakteryzuje się uległością. Rzadko prowokuje atak i nie bierze odwetu na swoim oprawcy. Dzieci – ofiary znęcania – są często nieśmiałe i wycofane w obliczu przemocy, za to z jej powodu popadają w depresję. Szczególnie skłonne do agresywnych zachowań są dzieci, które zarówno znęcają się nad innymi lub dokuczają, jak i same bywają ofiarami prześladowań. Najczęściej pochodzą one z trudnych rodzin i zazwyczaj stają się też ofiarami domowej przemocy.

W Finlandii przeprowadzono dwie analizy, aby ocenić krótko- i długoterminowy wpływ znęcania się w szkołach. Według rezultatów badań bycie ofiarą w krótkim terminie ma bardzo negatywny wpływ na postrzeganie rówieśników i innych uczniów. W dłuższym – wzrasta ryzyko popadania w depresję i kształtowania się negatywnego stosunku do kolegów.

W skrajnych przypadkach depresja może przejawiać się skłonnościami do autodestrukcji. Czynniki pomagającymi przewidzieć późniejsze kryminalne zachowania są: agresja, problemy behawioralne, hiperaktywność i symptomy depresji w wieku dziecięcym. Młodociani prześladowcy w życiu dorosłym częściej dopuszczają się przestępstw i wykazują antyspołeczne zachowania. Z przeprowadzonych w Finlandii badań wynika również, że bardzo duże znaczenie dla rozwoju dzieci mają ich geny oraz środowisko. Blisko połowa cech osobowościowych jest dziedziczona, co ma wpływ na inteligencję, charakterystykę psychologiczną, postawy oraz zainteresowania. Oczywiście pozostaje to w korelacji ze środowiskiem (w którym wychowuje się dziecko) i potencjalnie antyspołecznym zachowaniem w późniejszych latach życia. Na uzyskiwane efekty i sukces dziecka oddziałują atmosfera w domu rodzinnym, relacje między członkami rodziny oraz środowisko, w jakim dziecko przebywa. Dla jego rozwoju ważna okazuje się też sąsiedzka kontrola społeczna. Badając czynniki wpływające na zachowania kryminalne w Finlandii, okazało się, że nie tylko znęcanie się nad innymi, ale także bycie ofiarą znęcania się może w niektórych przypadkach powodować przyszłe kryminalne zachowania¹⁷.

W Finlandii organizacja The National Research and Development Centre for Welfare and Health przeprowadziła badania dotyczące problemu rówieśniczego znęcania się w szkołach, wykorzystane później w raporcie *Bullying in Upper-level Secondary School 2000–2007*.

Z badań wynika, że 10% chłopców i 6% dziewczynek było prześladowanych przynajmniej raz w tygodniu, co daje średnią 8% populacji uczniów. Sytuacja wygląda lepiej w szkołach średnich, gdzie 2% młodzieży spotykało się z prześladowaniem przynajmniej raz w tygodniu. Okazało się również, że sprawcami znęcania się częściej są chłopcy niż dziewczynki. Według innych analiz, zamówionych przez Ministerstwo Edukacji, 10% dzieci w szkołach podstawowych co tydzień doświadcza przypadków znęcania się. W tym przypadku badania przeprowadzono wśród 2551 fińskich chłopców urodzonych w 1981 r., sprawdzając ich sytuację od 8. roku życia aż do wieku 16-20 lat. W wieku 8 lat 6,4% z nich było ofiarami znęcania się bardzo często. Według WHO (World Health Organization)

¹⁷ *Jokela School Shooting on 7 November 2007, Report of the Investigation Commission, Ministry of Justice, Finland, Publication 2009:1, Helsinki 2009,*
<https://schoolshooters.info/sites/default/files/Jokela%20School%20Shooting%20Official%20Report.pdf>,
24.03.2020, s. 101.

wynik Finlandii jest zbliżony do średniej międzynarodowej. W porównaniu z innymi nordyckimi nacjami to Finlandia i Dania charakteryzują się wyższym współczynnikiem agresji niż np. Szwecja i Norwegia.

Formy znęcania także przybierają różne formy. W przypadku chłopców mają one bardziej bezpośredni agresywny charakter i polegają na popychaniu ofiary, pobiciu, powodowaniu sytuacji spięcia. W przypadku dziewczynek są to głównie pomówienia i manipulacje. Z badań wynika także, że rozmiar szkoły czy jej lokalizacja nie mają wpływu na częstotliwość znęcania się. Istotne natomiast są m.in. surowe kary za najmniejsze przewinienie, brak bliskich przyjaciół, codzienne cierpienie ze względu na negatywne bodźce, depresja, a w przypadku dziewcząt także nadwaga¹⁸.

W polskich szkołach sytuacja wygląda bardzo podobnie. Według Badań Instytutu Badań Edukacyjnych¹⁹ z 2014 r. ok. 10% polskich uczniów jest systematycznie dręczonych, na co w raporcie zwrócono szczególną uwagę, ponieważ taki długotrwały proces zostawia ślad w psychice ofiar na całe życie. Pojawiło się także nowe zjawisko, jakim jest agresja elektroniczna, czyli tzw. cyberbullying – długotrwałe nękanie z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Ogromnym problemem polskich szkół jest również agresja werbalna oraz relacyjna (rozpowszechnianie szkodzących uczniowi kłamstw, wykluczanie, odtrącenie przez innych).

Czynnikami podwyższonego ryzyka jest wiek dojrzewania czy kontakty ze środowiskiem przestępczym bez bycia członkiem takich grup. Typowy szkolny zamachowiec wywodzi się z klasy średniej, nie należy do żadnej mniejszości i nie jest biedny. W szkole zachowuje się na poziomie średnim lub powyżej. Z kolei bardzo często jest celem przemocy i dyskryminacji w szkole, bardzo interesuje się zamachami w szkole, przemocą, tematami śmierci i cierpi z powodu depresji. Zamach prawie zawsze jest planowany, a jego dokonaniu mogą towarzyszyć pozytywne emocje ze strony napastnika. W niektórych przypadkach rodzice nie interesowali się tym, co robią ich dzieci, jak spędzają wolny czas, byli mało zaangażowani w ich życie lub nie mieli z nimi dobrych więzi emocjonalnych.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ *Przemoc w polskiej szkole – jak naprawdę wygląda*, „Instytut Badań Edukacyjnych”, 28.08.2014, <http://www.ibe.edu.pl/pl/kontakt/381-przemoc-w-polskiej-szkole-jak-naprawde-wyglada>, 20.04.2020.

Jeżeli spojrzymy na przypadkowo wybrane zdarzenia z Finlandii, Niemiec, Rosji, Polski i USA, to jasno widać, że zdarzenia mają podobny przebieg. Podstawowy wniosek wynikający z przebiegu zdarzeń jest taki, że procedury w szkołach powinny ukierunkowane nie tylko na działanie po zdarzeniu (zamachu), ale także na stworzenie skutecznego systemu wykrywania i analizowania podejrzanych symptomów, co może pozwolić na neutralizację zamachu na etapie jego planowania.

System Wczesnego Wykrywania Zagrożeń – SWWZ. Specyfika pracy większości służb (takich jak policja, straż pożarna czy pogotowie ratunkowe) w Polsce i innych krajach jest nastawiona na działanie po uzyskaniu wezwania przez osoby potrzebujące pomocy lub bezpośrednio po wystąpieniu niebezpiecznej sytuacji. Niestety w takich sytuacjach najczęściej są już ofiary. W interesie szkoły i lokalnej społeczności jest to, aby działać prewencyjnie, ponieważ tylko takie działania pozwalają unikać niebezpiecznych zdarzeń. Aby osiągnąć taki stan bezpieczeństwa, koniecznym jest reagowanie odpowiednio wcześniej, tj. w momencie, kiedy napastnik jest na etapie planowania i przygotowania potencjalnego zamachu. Mamy tu na myśli szeroko rozwiniętą profilaktykę, którą można osiągnąć poprzez wprowadzenie **Systemu Wczesnego Wykrywania Zagrożeń (SWWZ)**.

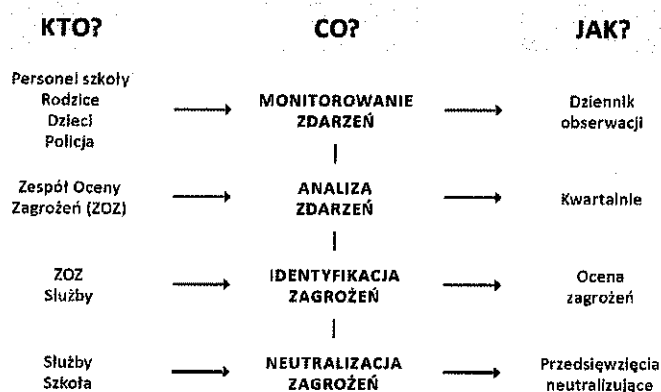
Oczywiście szkoły, szczególnie duże, posiadają psychologów i pedagogów, którzy na bieżąco monitorują problemy uczniów. Niestety jak pokazuje praktyka, nie tylko w Polsce, system ten jest daleki od doskonałości. Największym jego mankamentem jest brak spójnego systemu, w którym znalazłyby się wszystkie kluczowe informacje o symptomach wskazujących na potencjalne zagrożenie.

System SWWZ jest bardzo prostym, intuicyjnym systemem wykorzystującym naturalne zdolności do dostrzegania zachowań czy faktów odbiegających od pewnej znanej normy. Każda szkoła posiada swoją normę, którą tylko osoby znające specyfikę szkoły są w stanie opisać. Inna ona będzie w szkołach specjalnych, małych wiejskich czy zlokalizowanych w dużych miastach wojewódzkich. Jeżeli spojrzymy na genezę zagrożeń oraz specyfikę funkcjonowania szkół, jasno widać, że szkoła sama w sobie posiada ogromny potencjał identyfikacji i neutralizacji zagrożeń.

Powyższe wynika z kilku elementów, a mianowicie:

- » na terenie placówki pracuje duże grono nauczycieli i pracowników administracyjno-usługowych, którzy doskonale znają własny obiekt;
- » w przypadku jakiegokolwiek wydarzenia osoby te będą w pierwszej kolejności narażone na jego skutki, co automatycznie powoduje, że mają największą motywację, aby szkoła była miejscem bezpiecznym;
- » nauczyciele i pracownicy szkół pracują w niej przez wiele lat, posiadają różne wykształcenie i wrażliwość co powoduje, że wspólnie są w stanie odpowiednio ocenić każdy symptom.

SYSTEM WCZESNEGO WYKRYWANIA ZAGROZEŃ (SWWZ)

Schemat nr 1. System Wczesnego Wykrywania Zagrożeń (SWWZ). Opracowanie własne.

SWWZ składa się z czterech etapów:

1. Etap monitorowania zdarzeń
2. Etap analizy zagrożeń
3. Etap identyfikacji zagrożeń
4. Etap neutralizacji zagrożeń

Etap monitorowania zdarzeń

System SWWZ sprawnie funkcjonuje przy założeniu, że angażuje się w niego cała społeczność szkolna: rodzice, uczniowie, nauczyciele, pracownicy szkoły oraz służby porządkowe. Główny nacisk kładziony jest na osoby, które z racji sprawowanych funkcji czy realizowanych obowiązków posiadają doskonałą znajomość specyfiki szkoły. W naturalny sposób osoby takie są w stanie identyfikować i interpretować pewne zachowania, które potencjalnie mogą być niebezpieczne.

Zaangażowanie w SWWZ polega na obserwacji własnego środowiska pracy pod kątem wychwytywania podejrzanych symptomów. Aby nie utracić przydatności dokonanych obserwacji, powinny one zostać – w krótkim okresie od ich wystąpienia – zapisane w formie notatki służbowej, protokołu czy obserwacji zarówno w formie papierowej, jak i w dzienniku obserwacji. Dziennikiem obserwacji jest baza danych przygotowana na bazie pliku Excel, w którym znajdują się wszystkie istotne szczegóły obserwacji oraz dane osoby, która takie obserwacje poczyniła.

Bardzo ważne jest określenie wszystkim potencjalnym uczestnikom SWWZ, jakie informacje są ważne, a także jaka ich szczegółowość jest niezbędna względem skuteczności systemu. W ramach SWWZ w szkole zbierane i niezwłocznie zapisywane powinny być informacje o:

- » nietypowych zainteresowaniach uczniów przemocą, np. organizacjami przestępczymi czy terrorystycznymi jak Państwo Islamskie (IS), bronią palną, materiałami wybuchowymi;
- » zainteresowaniu uczniów zamachami na szkoły;
- » groźbami karalnymi wypowiedzianymi przez uczniów wobec innych uczniów i nauczycieli;
- » przypadkach publikowania przez uczniów patotreści;
- » przypadkach hejtu²⁰;

²⁰ Hejt będziemy definiować jako wszelkie formy wypowiedzi, które szerzą, propagują czy usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nienawiści bazujące na nietolerancji, m.in. nietolerancję wyrażającą się w agresywnym nacjonalizmie i etnocentryzmie, dyskryminację i wrogość wobec mniejszości, imigrantów i ludzi o imigranckim pochodzeniu. W ostatnich latach mianem hejtu określa się także obelżywe, wulgarne komentarze dotyczące osób publicznych – celebrytów, polityków lub osób prywatnych. Hejt jest również jedną z form cyberprzemocy rówieśniczej.

- » utrzymywaniu kontaktów przez uczniów ze środowiskiem przestępczym;
- » zażywaniu lub dystrybucji narkotyków i dopalaczy przez uczniów;
- » nagłych zmianach zachowania uczniów: apatia, depresja, zamknięcie w sobie, odmowa kontaktów z rówieśnikami, smutek, agresja, myśli samobójcze;
- » wymuszeniach środków finansowych oraz dużych długach uczniów;
- » umieszczaniu w sieci materiałów kompromitujących, ośmieszających innych uczniów;
- » przypadkach prostytucji;
- » zachowaniach mogących sugerować chorobę czy zaburzenia psychiczne;
- » przypadkach faszyzmu, rasizmu i innych oznakach braku tolerancji i szacunku;
- » innych, które mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo społeczności szkolnej.

W przypadku uzyskania takich informacji czy dokonania innych istotnych obserwacji ważne jak zapisywanie jak największej liczby szczegółów. W zależności od sytuacji to takie dane jak:

- » **w przypadku zdarzeń:** czas i miejsce zdarzenia, osoby zaangażowane, szczegółowy przebieg zdarzenia, dane sprawcy, jego rysopis, dane ofiary;
- » **w przypadku osób podejrzanych w rejonie szkoły:** rysopis osoby podejrzanej, czas i miejsce obecności, numery rejestracyjne samochodu, kolor, marka, opis podejrzanego zachowania, zdjęcie;
- » **groźby karalne:** dane sprawcy, dane ofiary, czas i miejsce zdarzenia, kanał komunikacji, opis sytuacji, treść groźby.

W celu lepszego monitorowania informacji i zdarzeń istotnych dla bezpieczeństwa szkoły funkcjonuje anonimowa skrzynka, do których ważne informacje może wrzucić każdy uczeń, rodzic, opiekun prawny czy świadek zdarzenia. Funkcjonuje także anonimowa skrzynka mailowa (nazwa) oraz umieszczona w niej instrukcja w zakresie potrzeb informacyjnych szkoły oraz stopnia ich szczegółowości.

Etap analizy informacji

Zebrana i opisane spostrzeżenia są okresowo analizowane przez stały zespół zwany **Zespołem Oceny Zagrożeń (ZOZ)**. W skład ZOZ wchodzi:

- » dyrektor szkoły – imię i nazwisko...;
- » psycholog;
- » pedagog;
- » przedstawiciel rady rodzicielskiej;
- » przedstawiciel policji;
- » nauczyciel;
- »

ZOZ spotyka się cyklicznie nie rzadziej niż raz na kwartał lub doraźnie w sytuacji zaistnienia poważnego incydentu mającego wpływ na bezpieczeństwo placówki. W trakcie każdego spotkania ZOZ omawiane są szczegółowo wszystkie najnowsze spostrzeżenia zapisane w dzienniku obserwacji. Analiza wszelkich spostrzeżeń jest także zestawiana ze znanymi już obserwacjami w taki sposób, aby można było zauważyć ewentualne powiązania, sugerujące, że w szkole dzieje się coś niebezpiecznego, zarówno w zakresie zagrożeń wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Jeżeli pewne informacje zostaną ocenione jako bardzo istotne, podejmowane są działania wyjaśniające i pogłębiające dane spostrzeżenie. Wszystkie działania podejmowane w ramach ZOZ są dokumentowane, co ma pozytywny wpływ na ocenę realizacji swoich obowiązków w zakresie bezpieczeństwa przez dyrektora placówki oświatowej. System taki może być także bardzo skuteczny w wykrywaniu sygnałów ostrzegawczych w przypadku prób samobójczych, których ogromną skalę ujawnił raport NIK z 2020 r.

Efektem spotkania ZOZ jest sprawozdanie podpisywane przez wszystkich uczestników spotkania. **Sprawozdanie zawiera takie punkty jak:** okres opiniowania, rozliczenie z realizacji zamierzeń wynikających z poprzedniego sprawozdania, krótki opis najważniejszych zdarzeń w opiniowanym okresie, analiza nowych spostrzeżeń w zestawieniu z wcześniejszymi, wnioski zawierające informacje o ewentualnych nowych trendach w zakresie zagrożeń, zamierzenia do realizacji oraz osoby odpowiedzialne.

Bez prawidłowo przygotowanej oceny zagrożeń dla placówki, trudno będzie dyrekcji szkoły udowodnić w sytuacji krytycznej, że efektywnie zrealizowała swoje ustawowe obowiązki w zakresie zapewnienia uczniom i pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i nauki.

ZOZ może zostać powołany także doraźnie w przypadku zaistnienia sytuacji niebezpiecznej, konieczności jej wyjaśnienia oraz przygotowania odpowiednich rekomendacji.

Etap identyfikacji zagrożeń

Efektem pracy ZOZ może być identyfikacja konkretnego zagrożenia związanego z danym uczniem, np. *uczeń jest lub może być źródłem zagrożenia dla innych, uczeń jest obiektem prześladowania, uczeń jest sprawcą czynu zabronionego, uczeń może popełnić samobójstwo, uczeń wykazuje oznaki choroby psychicznej i inne.*

W sytuacji, gdy wnioski z pracy ZOZ dotyczą ucznia, niezbędne będzie wezwanie rodziców lub innych osób i wypracowanie sposobu dalszego działania, które musi być bezwzględnie zrealizowane, aby nie doszło do eskalacji problemu. W sytuacji, gdy nie uda się zidentyfikować konkretnego zagrożenia, efektem spotkania powinno być przygotowanie oceny zagrożeń dla danej placówki. Dobrze przygotowana ocena zagrożeń dla danej placówki powinna wynikać z faktycznych problemów placówki w zakresie bezpieczeństwa. Bez bieżącej ewidencji zdarzeń czy symptomów zagrożeń, które miały miejsce na terenie placówki, ocena zagrożeń będzie błędna lub niepełna. Każde niebezpieczne zdarzenie czy ważna obserwacja powinna zostać odpowiednio opisana i przeanalizowana, co ma w konsekwencji pozwolić dyrekcji szkoły podjąć najbardziej adekwatne działania w celu zminimalizowania wystąpienia sytuacji niebezpiecznych. Posiadanie kilku, sporządzonych cyklicznie ocen zagrożeń pozwoli dyrekcji szkoły na dostrzeżenie pewnych trendów, które w innych sytuacjach mogą być trudne lub niemożliwe do dostrzeżenia.

Etap neutralizacji zagrożeń

Szkoła jako placówka oświatowa ma ograniczone możliwości neutralizacji potencjalnych i realnych zagrożeń. W obliczu konkretnych sytuacji – jak działania niezgodne z prawem dokonywane przez uczniów – koniecznym będzie poinformowanie odpowiednich służb. W przypadku potwierdzających się niepokojących symptomów dotyczących ucznia konieczne będzie spotkanie z rodzicami, wspólna dokumentowana narada i podjęcie decyzji o dalszych działaniach. Mogą mieć miejsce sytuacje, w których pojawiają się informacje o podejrzanych zachowaniach w otoczeniu szkoły. Informacje takie zostaną

procedowane wspólnie z policją lub innymi służbami. Decyzje w zakresie koniecznych do realizacji czynności będzie podejmował ZOZ.

Bez względu na to, czy uzyskane informacje będą wymagały poinformowania służb porządkowych, skierowania do sądu czy spotkania z rodzicami, wszelkie czynności muszą być bezwzględnie dokumentowane. Dokumentowanie czynności z tym związanych będzie kluczowe w sytuacji, gdy w szkole dojdzie do sytuacji tragicznej, a prokuratura będzie prowadzić czynności wyjaśniające. W sytuacji braku pisemnych informacji, notatek wyjaśniających, protokołów ze spotkań z rodzicami czy rozmów z uczniem, informacji pisemnej do sądu czy policji, trudno będzie ustalić odpowiedzialność za działania lub ich zaniechania. Bez względu na naszą ocenę systemu sprawiedliwości i jego efektywności należy bezwzględnie informować odpowiednie służby o ważnych zdarzeniach. W przeciwnym razie odpowiedzialność w całości będzie spoczywać na dyrektorach placówek oświatowych czy nauczycielach.

W sytuacji, gdy na podstawie oceny zagrożeń będzie widać pewne niepokojące trendy, np. zwiększona ilość informacji o zażywaniu narkotyków przez uczniów, agresji wobec słabszych uczniów itp., będzie można podjąć decyzję o podjęciu działań profilaktycznych jak pogadanki czy szkolenia.

Podsumowując, można stwierdzić, że posiadanie efektywnego SWWZ znacznie zwiększa szansę na wczesną identyfikację sytuacji potencjalnie niebezpiecznej, pozwala planować działania wynikające z faktycznych problemów w zakresie bezpieczeństwa oraz pozwala przypisać odpowiedzialność za działania lub zaniechanie takich działań prowadzących do sytuacji niebezpiecznych osobom faktycznie za to odpowiedzialnym.

3. PROCEDURY BEZPIECZEŃSTWA NA WYPADEK ZAGROŻEŃ ZEWNĘTRZNYCH

Z względu na fakt, że katalog potencjalnych zagrożeń może być nieograniczony, nie ma możliwości przygotowania społeczności szkolnej na każdą okoliczność. Dlatego też konieczne jest określenie najbardziej prawdopodobnych i najgroźniejszych zagrożeń oraz opracowanie prostych procedur sprawdzających się w różnych okolicznościach. Procedury powinny być na tyle proste, aby można je było łatwo wprowadzić w życie i móc stosować bezpośrednio w sytuacji zagrożenia, bez konieczności szukania odpowiednich dokumentów. Powyższe stwierdzenie ma zastosowanie przede wszystkim w stosunku do sytuacji niebezpiecznych, mogących skutkować śmiercią lub ranami dzieci i pracowników szkoły.

Biorąc pod uwagę najbardziej prawdopodobne zagrożenia dla współczesnych placówek oświatowych, to w przypadku ich zaistnienia szkoła będzie ewakuowana albo wystąpi konieczność zastosowania procedury „azyl”, tj. odcięcia uczniów i nauczycieli od napastnika. Obie procedury mogą zaistnieć zasadniczo w dwóch okolicznościach szkolnych: w trakcie trwania lekcji lub przerwy. Im szybciej procedury zostaną wprowadzone, tym liczba ofiar będzie mniejsza.

Nie ma żadnego merytorycznego i praktycznego uzasadnienia dla mnożenia sygnałów alarmowych w zależności od okoliczności powodujących ewakuację czy „azyl”. Takie podejście utrudnia zapamiętywanie procedur przez uczniów i pracowników szkoły. Dodatkowo pewne zagrożenia – jak informacja o podłożeniu ładunku wybuchowego – powodują niepotrzebny stres u dzieci oraz zwiększają ryzyko paniki i dodatkowych strat. Nie ma też uzasadnienia przygotowywanie osobnej ewakuacji tzw. treningowej. Odpowiednio częste treningi ewakuacji, bez podawania powodu ich ogłaszania, kształtują pożądane nawyki i obniżają stres osób ewakuowanych.

Osoby niepełnosprawne podlegają takim samym procedurom jak dzieci w pełni sprawne. W przypadku zagrożeń będą one w tym samym czasie i takim samym zakresie dotyczyły zarówno dzieci zdrowe, jak i niepełnosprawne czy SPE. W przypadku szkół o większej liczbie dzieci niepełnosprawnych czy SPE nie da się skutecznie przygotować różnych niezależnych procedur bezpieczeństwa. W celu zapewnienia wsparcia każdemu dziecku

w sytuacji kryzysowej wszystkie dzieci funkcjonują w ramach tzw. trójki klasowej, przy założeniu, że dana trójka nie może się składać z więcej niż jednego dziecka niepełnosprawnego. System taki gwarantuje każdemu dziecku system wsparcia koleżeńskigo, uczy odpowiedzialności za innych, a kadrze pedagogicznej pozwala natychmiast ustalać ewentualny brak ucznia oraz jego dane personalne.

Sygnały alarmowe

Ze względu na specyfikę szkoły optymalnym rozwiązaniem jest posiadanie dwóch wewnętrznych sygnałów alarmowych:

1. Ewakuacja – seria krótkich sygnałów przerywanych;
2. Azyl – sygnał ciągły trwający przynajmniej kilkanaście sekund;

Takie rozwiązanie wydaje się optymalne, ponieważ proste sygnały są łatwe do zapamiętania nawet przez kilkuletnie dzieci. Rozwiązaniem poprawiającym czas reakcji w przypadku sytuacji niebezpiecznej są dobrze rozlokowane informacje na temat sygnałów alarmowych.

Ewakuacja w trakcie lekcji

- > **Okoliczności zarządzania ewakuacji:** trening, pożar, rozpylenie gazu, telefon o podłożeniu ładunku wybuchowego, podejrzana paczka.
- > **Kto zarządza:** dyrektor, wicedyrektorzy, osoby upoważnione, częściową ewakuację – każdy pracownik szkoły identyfikujący podejrzaną paczkę.
- > **Sygnał alarmowy:** sygnał dźwiękowy przerywany, w przypadku braku prądu – głosem „ewakuacja z budynku” przez megafon przenośny.
- > **Miejsce zbiórki:** boisko szkolne w przydzielonych sektorach.
- > **Docelowe miejsce ewakuacji:** pobliski kościół.

Po usłyszeniu sygnału do ewakuacji, należy ją przeprowadzić w następujący sposób:

- » **uczniowie znajdujący się w sali natychmiast powstają i ustawiają się parami pod drzwiami;**

- » dyrektor szkoły bądź wyznaczona osoba kierująca alarmem po uruchomieniu procedury udaje się natychmiast na miejsce zbiórki i oczekuje meldunków o stanach oddziałów szkolnych. W trakcie przemarszu na miejsce zbiórki informuje o fakcie ewakuacji niezbędne służby w zależności od zagrożenia: pożar, rozpylenie gazu – jednostki PSP; telefon o bombie, podejrzana paczka – policja
(w przeciwnym razie zgromadzone oddziały szkolne będą czekały na kierującego, który w tym samym czasie będzie przebywał w budynku szkolnym. W przypadku dobrze przydzielonych obowiązków każdy wie dokładnie, co ma robić i bez niepotrzebnych krzyków czy komend ewakuacja realizuje się sprawnie i bezpiecznie);
- » nauczyciel szybko zamyka okna, liczy uczniów, staje na czele kolumny i rozpoczyna wychodzenie z sali lekcyjnej;
- » po opuszczeniu sali lekcyjnej drzwi do sali lekcyjnej zostają zamknięte, ale nie na klucz *(sale lekcyjne muszą być dostępne dla straży pożarnej, z kolei zamknięcie drzwi ograniczy wydostawanie się ognia z sali w przypadku pożaru);*
- » ostatnia para uczniów idąc w kolumnie, kontroluje, czy w trakcie ewakuacji nikt nie odłączył się z kolumny *(błędem jest stosowanie rozwiązania polegającego na samodzielnym opuszczaniu sali lekcyjnej przez dzieci, gdy nauczyciel zajmuje się liczeniem i idzie na końcu. W sytuacji stresującej uczniowie mogą spanikować lub wybrać niebezpieczny dla nich kierunek ewakuacji. Nauczyciel jest osobą podejmującą decyzje, natomiast ostatnia para uczniów kontroluje opuszczenie sali przez wszystkich uczniów);*
- » nauczyciel prowadzi grupę do najbliższych drzwi ewakuacyjnych (zgodnie z planem ewakuacji) bądź innych bezpiecznych i opuszcza budynek szkolny;
- » po opuszczeniu budynku szkolnego grupa udaje się do miejsca zbiórki, gdzie stają na przydzielonych im miejscach zbiórki *(każdy oddział szkolny powinien mieć wyznaczone i oznaczone stałe miejsce zbiórki znane wszystkim uczniom danego oddziału. W przypadku dużych i licznych szkół powinno zostać wyznaczone dodatkowo miejsce dla administracji i obsługi oraz osoba odpowiedzialna za sprawdzenie obecności tych osób. Kolumna administracyjna powinna zostać zlokalizowana w rejonie obecności kierującego alarmem, w przypadku zaistnienia konieczności doraźnego wyznaczenia dodatkowych zadań);*

- » **na miejscu zbiórki nauczyciel po policzeniu wszystkich uczniów natychmiast melduje dyrektorowi lub osobie kierującej alarmem trzy informacje – numer klasy, liczbę dzieci na miejscu zbiórki oraz informację, czy wszystkie dzieci, które powinny być na miejscu zbiórki, dotarły na miejsce** (w praktyce opiekunowie grup powinny ograniczyć się do kilku wyrazów, np. „szósta A, 20, wszyscy”, co oznacza, że na miejsce zbiórki dotarła klasa szósta A, w sumie dotarło 20 osób i są to wszystkie dzieci, które były tego dnia w szkole. Nie podajemy żadnych dodatkowych informacji, np. kogo rano w szkole nie było itp., ponieważ przedłuża to cały proces zbierania danych przez osobę kierującą alarmem. W przypadku dużych szkół liczących po 20 i więcej oddziałów podawanie dodatkowych informacji zabiera dodatkowe sekundy, które w konsekwencji przedłużają liczenie nawet o dwie minuty. Nauczyciele meldują stany osobowe natychmiast po policzeniu, nie czekając na wezwanie kierującego alarmem. W przypadku stwierdzenia nieobecności któregoś z uczniów, podają jego imię i nazwisko);
- » **w czasie, kiedy wszystkie oddziały szkolne opuszczą budynek szkolny, obsługa szkoły szybko przegląda toalety i inne zakamarki pod kątem obecności w nich uczniów lub innych postronnych osób. Następnie osoby te bezpośrednio lub poprzez wyznaczonego pracownika meldują kierującemu alarmem o braku osób na terenie szkoły** (w przypadku dużych obiektów personel szkoły melduje swojemu przedstawicielowi o sprawdzeniu pomieszczeń, osoba ta następnie melduje kierującemu alarmem stan za całą szkołę);
- » **w trakcie sprawdzania stanów osobowych szkoły wyznaczona osoba rozdaje wszystkim prowadzącym oddziały szkolne żółte kamizelki, natomiast kierujący alarmem otrzymuje kamizelkę pomarańczową** (stosowanie takiego oznaczenia porządkuje cały system, uczniowie widzą swoich opiekunów grupy, natomiast nauczyciele bez zbędnej zwłoki są w stanie zlokalizować kierującego alarmem. Przy dużych i licznych szkołach zlokalizowanie kierującego alarmem nie jest proste. Dodatkowo tak przygotowana kolumna opuszczająca teren szkolny i udająca się do docelowego miejsca ewakuacji jest bardzo dobrze widoczna dla pojazdów);
- » **po upewnieniu się, że szkoła jest pusta, a wszyscy uczniowie i pracownicy znajdują się na miejscu ewakuacji, kierujący alarmem podaje komendę do natychmiastowego opuszczenia miejsca zbiórki i udania się do docelowego**

- miejsca ewakuacji** (w momencie opuszczenia terenu szkoły przez całą społeczność szkolną na miejscu powinny pozostać wyznaczone osoby zabezpieczające od zewnątrz teren szkoły do czasu przyjazdu odpowiednich służb);
- » **po dotarciu do docelowego miejsca ewakuacji uczniowie zajmują wyznaczone sektory, pozostając w ramach swoich oddziałów pod opieką nauczycieli i czekając na dalsze dyspozycje** (miejsce ewakuacji zlokalizowane w miejscu oddalonym co najmniej kilkaset metrów od szkoły powinno być zadaszone i dające możliwość przetrwania nawet kilku godzin. Miejsce to powinno być doskonale znane rodzicom, którzy będą odbierali w miarę możliwości swoje dzieci);
 - » **na miejscu pozostają tylko wytypowane osoby z obsługi oraz jedna z kierownictwa szkoły w celu przekazania obiektu oraz informacji odpowiednim służbom.**

Bardzo ważną kwestią jest to, aby informacje o stanie oddziałów przyjmowała tylko jedna osoba kierująca alarmem – bez względu na liczbę oddziałów szkolnych. W przypadku dwóch bądź więcej list obecności koniecznym jest późniejsze porównanie list, co zajmuje kolejne minuty. Dobrze zrealizowana ewakuacja, łącznie z opuszczeniem miejsca zbiórki i liczenia, powinna zostać zakończona przed przyjazdem jednostek Państwowej Straży Pożarnej. Dzięki temu w momencie przyjazdu pojazdów służb na terenie szkoły nie ma już ani uczniów, ani pracowników szkoły. Dodatkowym pozytywem jest to, że rodzice uczniów nie podjeżdżają pod budynek szkolny, powodując blokowanie dróg dojazdowych, tylko udają się do docelowego miejsca ewakuacji. Fakt, że dzieci znajdują się w bezpiecznej odległości, w bezpiecznym i zadaszonym budynku, znacznie obniża stres spowodowany troską o dzieci. Przesunięcie wszystkich dzieci w oddalone miejsce powoduje, że w przypadku wybuchu ładunku wybuchowego ewentualne odłamki nie będą raniły dzieci ani pracowników. Biorąc pod uwagę możliwe powody ogłaszania ewakuacji, trudno znaleźć choćby jeden wymagający pośpiesznej ewakuacji powodującej niepotrzebny stres. Oczywiście ewakuacja musi nastąpić niezwłocznie po zaistnieniu przyczyny, jednak bez konieczności biegania, krzyków itp. W przypadku wybuchu pożaru nigdy nie będzie paliła się cała szkoła, będzie to raczej zagrożenie punktowe. W przypadku telefonu o ładunku wybuchowym z dużym prawdopodobieństwem możemy przyjąć, że jest to zgłoszenie fałszywe. Jeżeli napastnik miałby zamiar wysadzić szkołę

- > **Okoliczności ogłoszenia procedury „azyl”:** trening, wtargnięcie napastnika z nożem, bronią palną, maczetą lub innym niebezpiecznym narzędziem oraz zachowanie wskazujące na bezpośrednie użycie lub ryzyko użycia broni wobec uczniów lub pracowników szkoły;
- > **Kto zarządza:** każda osoba, która zauważy zagrożenie;
- > **Sygnal alarmowy:** sygnał dźwiękowy ciągły lub głosem – „azyl”;
- > **Sposób odwołania:** brak sygnału, decyzje o otwarciu drzwi podejmuje osoba pozostająca w stanie zagrożenia.

Po usłyszeniu sygnału ciągłego w trakcie trwania lekcji należy postępować według następującego układu:

- » **przekręcić klucz w drzwiach** (wszystkie drzwi w salach lekcyjnych powinny mieć włożone przez cały czas klucze w drzwiach tak, aby nie trzeba było ich szukać. Przekręcenie klucza w drzwiach powinno nastąpić w ciągu kilku sekund od usłyszeniu sygnału alarmowego bądź zidentyfikowaniu sygnałów świadczących o wtargnięciu aktywnego strzelca);
- » **zgaszyć światło** (zgaszenie światła powoduje, że napastnik znajdujący się na zewnątrz nie będzie miał pewności, w której sali znajdują się uczniowie);
- » **natychmiast w bardzo cichy sposób udać się w tzw. pole martwe**, które najczęściej znajduje się przy ścianie z drzwiami (przebywanie w martwym polu ma uniemożliwić postrzelenie uczniów w przypadku, gdyby napastnik strzelał przez zamknięte drzwi);
- » **opuścić salę lekcyjną przez okno**, ale tylko w przypadku, gdy jest to parter, a warunki pozwalają na bezpieczną ewakuację (można podjąć decyzję o ewakuacji przez okno, ale należy upewnić się, że napastnik nie znajduje się na zewnątrz lub nie ma możliwości strzelania do dzieci z innego budynku);
- » **zachować całkowitą ciszę** (napastnik nigdy nie będzie miał pewności, w której sali lekcyjnej znajdują się uczniowie. W przypadku usłyszenia uczniów może to spowodować podjęcie decyzji o sforsowaniu drzwi);
- » **w przypadku drzwi z okienkami zabrać ze sobą wszelkie tornistry oraz inne przedmioty ze stolików** (uporządkowanie stolików powoduje, że napastnik przebywający za zewnątrz sali lekcyjnej będzie miał wrażenie o braku uczniów w sali);

- » **wykonać zgłoszenie o zdarzeniu na numer alarmowy 112** (w trakcie informowania służb porządkowych należy w pierwszej kolejności podać miejsce oraz rodzaj zagrożenia. W przypadku dużych szkół składających z kilku obiektów należy podać także dokładnie numer budynku oraz potencjalne miejsce napastnika, jeżeli jest znane. W dalszej kolejności, w miarę posiadanej wiedzy, należy podać liczbę napastników, rodzaj broni, przebieg zdarzenia, liczbę oraz miejsce przebywania uczniów);
- » **nie wykonywać żadnych połączeń do rodziców** (wykonanie połączenia do rodziców spowoduje natychmiastowe przybycie w rejon szkoły dziesiątek, a czasami i setek samochodów ze zdenerwowanymi rodzicami. Zdenerwowani rodzice w trakcie dojazdu do szkoły będą narażali życie i zdrowie swoje oraz innych uczestników ruchu drogowego. Przybycie tak dużej liczby ludzi powiększy chaos, który jest normą w takich sytuacjach, utrudni lub wręcz uniemożliwi prowadzenie sprawnej akcji ratunkowej. Przybyłe na miejsce samochody, w większości szkół, spowodują zablokowanie dróg dojazdowych do szkoły, a to uniemożliwi dojazd pojazdów odpowiednich służb);
- » **nie otwierać drzwi żadnej osobie, bez względu na to, kto to jest i co mówi** (napastnik z powodzeniem może zaszantażować innego ucznia, nauczyciela czy dyrektora szkoły, natomiast otwarcie sali lekcyjnej narazi na utratę zdrowia czy życia wiele osób);
- » **nie wykonywać żadnych działań w przypadku pojawienia się sygnału alarmowego ewakuacja** (w większości przypadków napastnikami w szkołach są obecni lub byli uczniowie. Takie osoby znają sygnały alarmowe w szkole, więc będą mogły chcieć w ten sposób wywabić uczniów z zamkniętych sal lekcyjnych);
- » **w przypadku wtargnięcia napastnika do sali lekcyjnej podjąć walkę** (pozostając w sali lekcyjnej w przypadku klas młodszych nauczyciel, a w przypadku klas starszych silni uczniowie powinni przygotować się do aktywnej obrony w przypadku wtargnięcia napastnika. Pozostałe dzieci młodsze powinny w momencie wejścia napastnika starać się jednocześnie głośno krzyczeć, aby w ten sposób go zaskoczyć i dać szansę nauczycielowi na skuteczne obezwładnienie. W przypadku dzieci starszych mogą one rzucać w niego ciężkimi przedmiotami. Dobrym rozwiązaniem byłoby posiadanie w każdej sali lekcyjnej małej gaśnicy, którą można odpalić napastnikowi w twarz, a opróżnioną gaśnicę użyć do obezwładnienia);

- » **po upewnieniu się, że napastnik został zneutralizowany bądź sygnał okazał się fałszywy, opuścić salę lekcyjną i udać się do miejsca zbiórki** (*każdy nauczyciel znajdujący się w zamkniętym pomieszczeniu będzie musiał samodzielnie podjąć decyzję o okolicznościach opuszczenia sali lekcyjnej. Można w tym przypadku obserwować przez okno, czy na miejscu zdarzenia znajdują się służby porządkowe w ilości wykluczającej możliwość przebrania się napastnika. Można także opuścić salę lekcyjną, jeżeli służby nas o tym poinformują w bezpośredniej rozmowie, np. przez okno*).

Azyl w trakcie przerwy

Skuteczna realizacja procedury „azyl” w trakcie przerwy wymaga od dyrekcji placówek oświatowych umożliwienia uczniom zamknięcia się w salach lekcyjnych. W tym celu w trakcie przerw większość sal lekcyjnych powinna pozostawać w takim samym stanie, jak w trakcie lekcji, tzn. drzwi powinny pozostać zamknięte, ale klucze w dalszym ciągu powinny pozostawać po wewnętrznej stronie drzwi. W przeciwnym razie uczniowie nie będą mieli żadnych szans na odcięcie się od napastnika. Procedura nie wymaga dostępu do wszystkich sal lekcyjnych. Zamknięte powinny pozostawać sale chemiczne czy fizyczne oraz te, których wyposażenie może stwarzać zagrożenie dla uczniów.

W przypadku ogłoszenia sygnału „azyl” w trakcie lekcji uczniowie samodzielnie wbiegają do najbliższej sali lekcyjnej – bez względu na to, gdzie mają planowane zajęcia. Ostatni z uczniów po upewnieniu się, że nikt za nim nie biegnie, zamyka drzwi na klucz. Następnie uczniowie postępują identycznie jak w przypadku ogłoszenia sygnału „azyl” w trakcie trwania lekcji. Uczniowie w większości przypadków będą pozostawać w salach lekcyjnych bez nauczyciela, co będzie skutkowało koniecznością samodzielnego podejmowania decyzji.

Dla umożliwienia przetrwania sytuacji wtargnięcia do szkoły aktywnego strzelca sale lekcyjne powinny być wyposażone w gaśnice oraz odpowiednio wyposażone apteczki. W przypadku wtargnięcia do sali napastnika, pomimo zamkniętych drzwi, odpalenie gaśnicy prosto w twarz uniemożliwi napastnikowi kontynuację zamachu, natomiast uderzenie w głowę pustą gaśnicą może go trwale obezwładnić.

Gdyby ranni uczniowie zamknęli się w sali lekcyjnej bądź otrzymali rany postrzałowe przez zamknięte drzwi, koniecznym może być udzielenie im pierwszej pomocy medycznej przez innych uczniów lub nauczycieli. W przypadku poważniejszych ran i konieczności pozostawania w zamknięciu osoby ranne mogą się wykrwawić.

Inną ważną kwestią w przypadku wtargnięcia aktywnego strzelca jest szybkie uruchomienie odpowiedniego sygnału alarmowego przez każdą osobę, która będzie w stanie prawidłowo rozpoznać zagrożenie. W tym celu na każdym piętrze powinny zostać rozmieszczone przyciski alarmowe, które po naciśnięciu będą wysyłały sygnał ciągły. Uruchomiony sygnał ciągły wysyłany nawet przez kilka minut będzie zagłuszał ewentualne odgłosy dobiegające z sal lekcyjnych. Sytuacja taka skutecznie utrudni napastnikowi rozpoznawanie lokalizacji uczniów.

Procedura na wypadek skażenia chemicznego lub biologicznego z zewnątrz przy braku możliwości bezpiecznej ewakuacji uczniów i personelu szkoły

- > **Kto zarządza:** dyrektor szkoły.
- > **Sygnał alarmowy:** głosem przez megafon – „Skażenie chemiczne/ biologiczne – ewakuacja do budynku”.
- > **Sposób odwołania:** dyrektor szkoły obwieszcza głosem – „Koniec zagrożenia skażeniem”.

Szkoła otrzymuje informację o możliwym skażeniu substancją chemiczną/ biologiczną (np. telefon o zamiarze ataku), gdy nie nastąpiło skażenie placówki:

- » **zaalarmować wszystkich przebywających na terenie szkoły, osoby przebywające na zewnątrz ewakuować do budynku szkoły;**
- » **natychmiast po ogłoszeniu alarmu powiadomić odpowiednie służby (*policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego ataku*);**
- » **w budynku – szkole zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację;**

- » w miarę możliwości gromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki (*maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry*);
- » przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych na wypadek przeniknięcia środków biologicznych lub chemicznych do wnętrza pomieszczeń (*częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji*);
- » powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku;
- » do chwili odwołania alarmu lub zarządzenia ewakuacji nie wolno opuszczać uszczelnionych pomieszczeń, przebywać w pobliżu okien i innych otworów wentylacyjnych;
- » oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

Szkoła została skażona substancją chemiczną lub biologiczną, a zagrożenie zostało wykryte natychmiast lub szybko po jego pojawieniu się:

- » nie dotykać i nie wąchać podejrzanych przedmiotów, nie sprzątać proszku, nie ścierać cieczy;
- » aby zapobiec rozprzestrzenianiu się substancji, przykryć ją np. kocem;
- » pozamykać okna oraz drzwi i wyłączyć klimatyzację, nie dopuścić do przeciągów;
- » opuścić pomieszczenie, w którym wykryto/ stwierdzono obecność podejrzanej substancji i nie wpuszczać do niego innych osób;
- » powiadomić administratora (*dyrektor, zastępca dyrektora, osoba upoważniona*);
- » zaalarmować wszystkie osoby przebywające na terenie szkoły i ewakuować je w rejon ewakuacji;
- » natychmiast po ogłoszeniu ewakuacji powiadomić odpowiednie służby (*policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego zagrożenia*);

- » jeśli ktoś miał miejsce kontakt z substancją, należy umyć dokładnie ręce wodą i mydłem; zdjąć ubranie, które miało kontakt z podejrzaną substancją i włożyć do plastikowego worka;
- » po kontakcie z substancją nie wolno: jeść, pić, palić do czasu uzyskania zgody odpowiednich służb (*policja, straż pożarna, wyspecjalizowana jednostka zwalczania skażeń i zakażeń*);
- » w obiekcie – budynku, do którego nastąpiła ewakuacja, zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację;
- » sporządzić listę osób, które miały kontakt z podejrzaną substancją albo znalazły się w odległości ok. 5 m od niej, a listę przekazać policji;
- » w miarę możliwości zgromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki (*maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry*);
- » przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych na wypadek przeniknięcia środków biologicznych lub chemicznych do wnętrza pomieszczeń (*częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji*);
- » powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku;
- » oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

Procedura postępowania w sytuacji zagrożenia epidemią

1. Nie lekceważyć żadnych informacji na temat ewentualnych chorób.
2. Uważnie obserwować uczniów wykazujących objawy chorobowe.
3. W przypadku niepokojących objawów u ucznia należy zawiadomić pielęgniarkę szkolną i dyrektora szkoły.
4. Ucznia z objawami należy odizolować od osób zdrowych, umieszczając go pod opieką pielęgniarki lub innej wyznaczonej osoby w pomieszczeniu, gdzie nie przebywają inne zdrowe osoby.

5. O zaistniałej sytuacji należy powiadomić rodziców lub prawnych opiekunów chorego ucznia. W przypadku objawów o niewielkim nasileniu powiadomić rodziców lub prawnych opiekunów o konieczności odebrania ucznia ze szkoły, a w przypadku ciężkiego zachorowania odesłać ucznia transportem sanitarnym do szpitala zakaźnego w porozumieniu z rodzicami lub prawnymi opiekunami.
6. Powiadomić Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Koninie.
7. Sprawdzić możliwość szybkiego kontaktu z rodzicami uczniów i zawiadomić ich o wystąpieniu choroby.
8. Zadbać o ciągły dostęp środków higienicznych w toaletach.
9. Prowadzić aktywną politykę profilaktyczną poprzez dostarczanie materiałów informacyjnych oraz promować w szkole zachowania zmniejszające prawdopodobieństwo zakażenia.

Procedura postępowania na wypadek huraganu, silnych podmuchów wiatru, burzy

1. Zainstalować RSO – Regionalny System Ostrzegania i na bieżąco monitorować informacje o zagrożeniach.
2. Nasłuchiwać w lokalnych środkach masowego przekazu komunikatów meteorologicznych Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej o zagrożeniu.
3. Sprawdzić możliwość szybkiego kontaktu z rodzicami lub prawnymi opiekunami uczniów.
4. Sprawdzić zabezpieczenie otworów drzwiowych, okiennych wentylacyjnych itp.
5. W sytuacji zagrożenia kierownik gospodarczy lub inna osoba wyznaczona przez dyrektora Szkoły powinna wyłączyć dopływ energii elektrycznej, gazu i wody.
6. Podczas silnych wiatrów i huraganu pod żadnym pozorem nie dopuścić do przebywania uczniów i pracowników na najwyższych kondygnacjach budynku szkoły. Najbardziej narażone na żywioł są poszycia dachowe i ściany, na których opiera się konstrukcja dachowa.
7. Odsunąć uczniów od okien i przedmiotów, które mogą stanowić zagrożenie w przypadku huraganu.

8. Dzieci znajdujące się na terenie szkoły powinny pozostać pod opieką nauczycieli do momentu ustania zagrożenia lub do momentu odbioru ich przez rodziców lub opiekunów prawnych.
9. W miarę możliwości dokumentować swoje działania.

Procedura postępowania w sytuacji zagrożenia śnieżycą

1. Zainstalować RSO – Regionalny System Ostrzegania i na bieżąco monitorować informacje o zagrożeniach.
2. Słuchać uważnie komunikatów meteorologicznych oraz komunikatów właściwych Zespołów Zarządzania Kryzysowego i dostosować swoje działania do ich zarządzeń.
3. Sprawdzić możliwość szybkiego kontaktu z rodzicami lub prawnymi opiekunami uczniów.
4. Uczulić rodziców lub prawnych opiekunów, aby w czasie silnych opadów śniegu nie posyłać dzieci do szkoły.
5. Dzieci przebywające na terenie szkoły powinny pozostać pod opieką nauczyciela do czasu zakończenia śnieżycy lub odbioru ich przez rodziców lub opiekunów prawnych.
6. Sprawdzić, czy działa system grzewczy.
7. W miarę możliwości dokumentować swoje działania.

Procedura postępowania na wypadek podwyższonego stężenia pyłów powietrza (postępowanie systemowe)

1. Zainstalować RSO – Regionalny System Ostrzegania i na bieżąco monitorować informacje o zagrożeniach.
2. Sprawdzić ok. godz. 10.30 krótkoterminową prognozę jakości powietrza – dokonuje tego wyznaczony pracownik szkoły.
3. Na podstawie wskazań zanieczyszczeń powietrza na dany dzień umieścić informację na tablicy ogłoszeń zgodnie z sześciostopniową skalą jakości powietrza – dokonuje tego sekretarz szkoły.

4. Przy zanieczyszczeniu do 2,5 PM, kiedy wyniki pomiarów powietrza obejmują poziom jego jakości określany jako dobry i bardzo dobry, uczniowie powinni wyjść na zewnątrz szkoły i przebywać bez ograniczeń.
5. W przypadku poziomu określanego jako umiarkowany zaleca się skrócenie (np. do 30 min.) czasu pobytu dzieci poza terenem budynku szkoły i ograniczenie aktywności fizycznej wymagającej wysiłku na otwartej przestrzeni.
6. W przypadku planowanych wyjść uczniów z budynku szkoły w ramach lekcji nauczycielom WF, świetlicy i edukacji wczesnoszkolnej zaleca się sprawdzenie prognozy jakości powietrza odpowiednio do czasu wyjścia.
7. W uzasadnionych przypadkach, przed podjęciem decyzji o możliwości przebywania dzieci na zewnątrz, możliwe jest odniesienie danych prognozowanych do bieżących wyników ze stacji monitoringu jakości powietrza. Zaleca się wykorzystanie wyników pomiarów jakości powietrza, które podawane są na bieżąco na portalu GIOŚ (<http://powietrze.gios.gov.pl>) i w aplikacji na smartfony „Jakość powietrza w Polsce”.
8. Stosowanie się do powyższych zaleceń nie zwalnia z obowiązków wynikających z ostrzeżeń o złej jakości powietrza ogłaszanych przez Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego lub Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego.
9. Ogłoszenie alertu o zanieczyszczeniu powietrza oznacza dla dzieci bezwzględne pozostanie w budynku szkoły. Podczas alarmu smogowego nauczyciele szkoły nie powinni organizować zajęć dla dzieci na zewnątrz.

Security
in practice

4. PROCEDURY DOTYCZĄCE ZAGROŻEŃ WEWNĘTRZNYCH ORAZ NA WYPADEK POPEŁNIENIA PRZEZ UCZNIÓW CZYNÓW ZABRONIONYCH

Ochrona nauczyciela jako funkcjonariusza publicznego

W przypadku, kiedy uczeń dopuści się wobec nauczyciela następujących czynów zabronionych, ale w związku z wykonywanym zawodem nauczyciela:

- » znieważenie;
- » naruszenie nietykalności cielesnej;
- » czynna napaść lub przemoc wobec niego;
- » groźby bezprawne²¹;

Nauczyciel lub pracownik szkoły:

1. Zapewnia sobie obecność osób trzecich oraz bezpieczeństwo własne i pozostałych uczniów.
2. Podejmuje kroki w celu odizolowania ucznia od reszty grupy, starając się nie dopuścić do eskalacji zaistniałej sytuacji.
3. Ustala świadków zdarzenia – w miarę możliwości zabezpiecza nagrania monitoringu.
4. Sporządza szczegółową notatkę ze zdarzenia, skupiając się na szczegółach dotyczących: czasu, miejsca, wypowiedzianych treści, świadków itp.
5. Przygotowaną dokumentację przekazuje do dyspozycji dyrekcji celem dalszego wykorzystania służbowego.
6. Dokumentacja powinna być przygotowana w taki sposób, aby w zależności od ustaleń mogła być przekazana organom ścigania, ale także służyć wewnątrz do wyciągnięcia sankcji regulaminowych.
7. Dyrekcja sporządza pismo przewodnie z informacją o możliwości popełnienia przestępstwa do komendanta najbliższej jednostki Policji, załączając całość materiałów.
8. Powiadamia rodziców lub opiekunów ucznia o zdarzeniu.

²¹ Nauczyciel jest funkcjonariuszem publicznym, chroni więc go Kodeks karny (kk), a przestępstwa przeciwko niemu ścigane są z urzędu.

W przypadku zaistnienia wymienionych czynów zabronionych, ale bez związku z wykonywaniem zawodu nauczyciela, ściganie następuje z oskarżenia prywatnego osoby pokrzywdzonej.

Procedura postępowania na wypadek kradzieży lub wymuszenia pieniędzy i innych przedmiotów wartościowych

Kradzież lub wymuszenie, przedmiotu znacznej wartości

Nauczyciel lub pracownik szkoły będący świadkiem kradzieży lub wymuszenia:

1. Niezwłocznie powiadamia o zdarzeniu dyrektora szkoły.
2. Przekazuje sprawcę czynu (o ile jest znany i przebywa na terenie szkoły) pod opiekę pedagoga szkolnego lub dyrektora szkoły.
3. Zabezpiecza dowody przestępstwa (przedmioty pochodzące z kradzieży lub wymuszenia) i przekazuje je policji;
4. W obecności innej osoby, np. wychowawcy klasy, pedagoga szkolnego, psychologa, dyrektora lub innego pracownika szkoły żąda, aby uczeń przekazał mu skradzioną rzecz, pokazał zawartość torby szkolnej oraz kieszeni we własnej odzieży oraz innych przedmiotów budzących podejrzenie co do ich związku z poszukiwaną rzeczą;

Pracownik szkoły nie ma prawa samodzielnie wykonać czynności przeszukania odzieży ani teczek ucznia – może to zrobić tylko policja!

5. We współpracy z pedagogiem lub psychologiem ustala okoliczności czynu i ewentualnych świadków zdarzenia.

Dyrektor placówki:

1. Wzywa rodziców lub opiekunów prawnych sprawcy i przeprowadza rozmowę z uczniem w ich obecności. Z rozmowy należy sporządzić notatkę, którą podpisują rodzice oraz osoby uczestniczące w rozmowie.
2. Niezwłocznie powiadamia Policję w przypadku, gdy wartość kradzieży lub wymuszenia przekracza 25 proc. minimalnego wynagrodzenia lub sprawca nie jest uczniem szkoły i jego tożsamość nie jest nikomu znana;
3. Ustala karę określoną w Statucie Szkoły wspólnie z wychowawcą, jeżeli wartość kradzieży lub wymuszenia przedmiotu nie jest wysoka.

4. Informuje sprawcę, że wymagane jest podjęcie zadośćuczynienia poszkodowanemu w kradzieży.

Procedura postępowania na wypadek wystąpienia agresywnych zachowań fizycznych i werbalnych na terenie szkoły

Agresja fizyczna (incydentalne akty agresji)

- » Każdy pracownik szkoły, który zaobserwował akt agresji fizycznej lub został o nim poinformowany, przerywa to zachowanie i powiadamia pielęgniarkę szkolną (jeśli taka jest w szkole), pedagoga lub psychologa i dyrektora szkoły;
- » Pielęgniarka szkolna udziela pierwszej pomocy medycznej, a w przypadku jej nieobecności szkoła wzywa lekarza lub pogotowie;
- » Pedagog szkolny, psycholog lub pielęgniarka powiadamiają wychowawcę (wychowawców) oraz rodziców lub opiekunów prawnych agresora i ofiary;
- » Sprawa jest omawiana w ramach doraźnie powołanego ZAZ;
- » W przypadku zagrożenia życia (stan nieprzytomny) pielęgniarka, pedagog, psycholog lub dyrektor szkoły wzywa natychmiast karetkę pogotowia nawet bez uzyskania zgody rodziców lub opiekunów prawnych;
- » Podczas udzielania pomocy medycznej opiekę nad uczniem sprawuje osoba wyznaczona przez dyrektora szkoły (bez możliwości udzielenia zgody na operację);
- » Decyzję o dalszym leczeniu dziecka podejmują rodzice lub opiekunowie prawni poszkodowanego;
- » ZAZ przeprowadza rozmowę z rodzicami lub opiekunami prawnymi obydwu stron oraz ze sprawcą i ofiarą, a z rozmowy sporządzana jest notatka;
- » W przypadku wszczynania kolejnych aktów przez agresora z widocznymi skutkami pobicia – szkoła kieruje sprawę na Policję. Od jej postępowania zależą dalsze losy sprawcy aktów agresji. Wobec agresora stosuje się konsekwencje przewidziane w Statucie Szkoły.

Agresja słowna (incydentalne akty agresji)

- » Każdy pracownik szkoły, który zauważy zachowanie agresywne ucznia lub zostanie o nim poinformowany, przerywa to zachowanie i zgłasza fakt wychowawcy klasy, pedagogowi lub psychologowi.
- » Wychowawca, pedagog lub psycholog przeprowadza rozmowę ze sprawcą i ofiarą w celu ustalenia okoliczności zdarzenia, ustala wraz ze sprawcą formę zadośćuczynienia.
- » W poważnych przypadkach (np. uzyskania informacji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa ściganego na wniosek poszkodowanego) powiadamiana jest Policja oraz rodzice lub opiekunowie prawni ofiary.

Wobec ucznia przejawiającego zachowania agresywne stosuje się konsekwencje przewidziane w Statucie Szkoły.

Procedura postępowania na wypadek bycia świadkiem przemocy fizycznej jednego ucznia wobec drugiego

Przemoc fizyczna, werbalna czy psychiczna jest działaniem zamierzonym, wykorzystującym przewagę psychiczną lub siły fizycznej przeciwko drugiej osobie. Działania przemocowe nie są pojedynczymi incydentami, żeby mówić o przemocy, działania sprawcy muszą trwać przez dłuższy czas. Sprawca przemocy, w trakcie podejmowanych działań wobec ofiary narusza jej prawa i dobra osobiste, powodując cierpienie i szkody materialne, fizyczne oraz psychiczne.

Nauczyciel:

1. Zobowiązany jest do przerywania sytuacji niebezpiecznej – dla bezpieczeństwa (np. w przypadku dużej agresji uczestników) wezwać do pomocy innego nauczyciela czy pracownika szkoły.
2. Zapewnia pomoc medyczną w przypadku zaistnienia takiej konieczności wobec uczestników zdarzenia lub osób postronnych.
3. Izoluje uczestników w celu zapewnienia prawidłowego toku dalszych czynności – stara się nie doprowadzać do eskalacji sytuacji.
4. Dokonuje ustaleń odnośnie do przebiegu i okoliczności zdarzenia, stopnia udziału każdego z uczestników.

5. Jeżeli zaistnieje taka konieczność, zabezpiecza dowody, tj. narzędzia niebezpieczne, do czego wykorzystuje środki techniczne, takie jak: rękawiczki, pojemnik, worek.
6. Zabezpiecza nagrania z monitoringu.
7. Ustala świadków zdarzenia.
8. Przygotowuje dokumentację, która jest przekazywana do dyspozycji dyrekcji celem dalszego wykorzystania służbowego. Dokumentacja powinna być przygotowana w taki sposób, aby w zależności od ustaleń mogła być przekazana organom ścigania, ale także służyć wewnętrznie do wyciągnięcia sankcji regulaminowych.
9. Informuje niezwłocznie rodziców o zdarzeniu, w trybie niekolidującym z możliwością realizacji powyższych czynności.

Procedura postępowania na wypadek otrzymania od ucznia zgłoszenia naruszenia nietykalności cielesnej/uszkodzenia ciała na terenie szkoły

Nauczyciel:

1. Zapewnia pomoc medyczną w przypadku zaistnienia takiej konieczności wobec uczestników.
2. Dokonuje ustaleń odnośnie do przebiegu i okoliczności zdarzenia – jeżeli jest to czyn, którego skutkiem jest poważne uszkodzenia ciała i wszczęcie postępowania przez organy ścigania, zasadnym jest wezwanie patrolu policji.
3. Jeżeli zaistnieje taka konieczność, zabezpiecza dowody, tj. narzędzia niebezpieczne, do czego wykorzystuje środki techniczne, takie jak: rękawiczki, pojemnik, worek.
4. Zabezpiecza nagrania z monitoringu.
5. Ustala świadków zdarzenia.
6. Przygotowuje dokumentację, która jest przekazywana do dyspozycji dyrekcji celem dalszego wykorzystania służbowego. Dokumentacja powinna być przygotowana w taki sposób, aby w zależności od ustaleń mogła być przekazana organom ścigania, ale także służyć wewnętrznie do wyciągnięcia sankcji regulaminowych.
7. Informuje niezwłocznie rodziców o zdarzeniu w trybie niekolidującym z możliwością realizacji powyższych czynności.

Procedura postępowania na wypadek wejścia przez nauczyciela w posiadanie wiedzy, że uczniowie stosują przemoc psychiczną lub werbalną względem innego ucznia

W takiej sytuacji nauczyciel:

1. Ustala wstępne okoliczności zdarzenia i jego czasokres (musi to być zdarzenie ciągle/wielokrotne).
2. Jeżeli ustali, że jest to zdarzenie ciągle (nieincydentalne), zapewnia uczniowi opiekę psychologiczno-pedagogiczną w celu stworzenia warunków do dalszych czynności ustaleniowych.
3. Zapewnia natychmiastową pomoc specjalistyczną i wsparcie, jeżeli wstępna ocena stanu psychicznego i emocjonalnego ucznia wskazuje na taką konieczność.
4. W porozumieniu z dyrekcją ustala osobę wyznaczoną do dalszych czynności mających na celu szczegółowe wyjaśnienie problemu, jego źródła, podłoża, konsekwencji emocjonalnych i zdrowotnych oraz wypracowanie najlepszych rozwiązań służących dobru ucznia (wstępna rozmowa wychowawcy klasy, pedagoga szkolnego lub psychologa z uczniami zaangażowanymi w proceder i ujęcie tego w dokumentacji).
5. W przypadku, gdy zostaną wyczerpane znamiona czynu zabronionego lub przestępstwa, wdraża procedurę mającą na celu przekazanie materiałów do organów ścigania.
6. Przygotowaną dokumentację przekazuje do dyspozycji dyrekcji celem dalszego wykorzystania służbowego. Dokumentacja powinna być przygotowana w taki sposób, aby w zależności od ustaleń mogła być przekazana organom ścigania, ale także służyć wewnętrznie do wyciągnięcia sankcji regulaminowych.
7. Organizuje spotkanie z rodzicami wszystkich uczniów, będących uczestnikami zdarzenia, w celu omówienia problemu i zrozumienia jego przyczyn oraz podjęcia strategii i działań naprawczych – przy udziale specjalistów (psycholog, pedagog).
8. Na polecenie dyrekcji organizuje spotkania, prelekcje, działania prewencyjne obejmujące programy edukacyjne lub rozmowy z przedstawicielami organów ścigania i cyklicznie monitoruje sytuację, aby upewnić się, że negatywne zachowanie ustało, a ofiara otrzymała prawidłowe wsparcie.

Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń posiada niebezpieczne narzędzie na terenie szkoły

W przypadku, kiedy nauczyciel ma podejrzenie w zakresie posiadania przez ucznia niebezpiecznego narzędzia:

1. Stara się stworzyć warunki uniemożliwiające użycie niebezpiecznego przedmiotu przy współpracy z innymi nauczycielami, pracownikami szkoły lub ochroną (jeśli taka funkcjonuje) lub wzywa policję.
2. Izoluje ucznia od grupy i w miarę możliwości od przedmiotu, zapewniając stały nadzór, oraz zapewnia sobie pomoc (osobę spośród personelu szkoły).
3. W trakcie rozmowy z uczniem stara się potwierdzić fakt posiadania narzędzia, żąda jego wydania i zabezpiecza je. Powyższe powinno się odbywać w warunkach i atmosferze nieeskalującej sytuację.
4. W przypadku dobrowolnego wydania przedmiotu zabezpiecza go poprzez wykorzystanie środków technicznych, takich jak rękawiczki jednorazowe, pojemnik lub woreczek, aby uniknąć bezpośredniego kontaktu.
5. W przypadku ustalenia, że jest to przedmiot szczególnie niebezpieczny, wnioskuję o ewakuację szkoły zgodnie z procedurami dotyczącymi ewakuacji i powiadamia służby – jeśli nie było to konieczne wcześniej (pkt 1).
6. Jeżeli uczeń odmawia wydania niebezpiecznego przedmiotu, a jego zachowanie wskazuje na bezpośredni zamiar użycia, stara się zminimalizować potencjalne skutki użycia przedmiotu (izolacja sali, ewakuacja itp.) i wzywa służby.
7. Do przyjazdu policji sprawuje stały nadzór nad uczniem i informuje rodziców.
8. Dokumentuje całość zdarzenia. Przygotowana dokumentacja jest przekazywana do dyspozycji dyrekcji celem dalszego wykorzystania służbowego. Dokumentacja powinna być przygotowana w taki sposób, aby w zależności od ustaleń mogła być przekazana organom ścigania, ale także wykorzystana wewnętrznie do wyciągnięcia sankcji regulaminowych.
9. Dyrekcja sporządza pismo przewodnie z informacją o możliwości popełnienia przestępstwa do komendanta najbliższej jednostki Policji, załączając całość materiałów.

Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń jest pod wpływem alkoholu

1. Nauczyciel (pracownik szkoły), który zauważył, że uczeń może być pod wpływem alkoholu odizolowuje wychowanka;
2. Nauczyciel (pracownik szkoły) powiadamia dyrektora szkoły, wychowawcę klasy oraz pedagoga szkolnego;
3. Nauczyciel zapewnia pomoc medyczną (wzywa pielęgniarkę szkolną). W sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia dyrektor wzywa pogotowie ratunkowe;
4. Dyrektor zawiadamia rodziców lub opiekunów prawnych i zobowiązuje ich do niezwłocznego odebrania ucznia ze szkoły:
 - rodzice lub opiekunowie prawni muszą podpisać oświadczenie odebrania dziecka ze szkoły z powodu podejrzenia, iż znajduje się ono pod wpływem alkoholu. Jeżeli rodzice lub opiekunowie prawni odmawiają podpisania oświadczenia, dyrektor szkoły wzywa policję, której uczeń zostanie przekazany. Do czasu jej przyjazdu uczeń pozostaje w szkole;
 - w przypadku odmowy zabrania ucznia przez rodziców lub opiekunów prawnych zostanie on przekazany do placówki służby zdrowia bądź do dyspozycji policji;
 - w przypadku, gdy uczeń jest agresywny lub w jakiś inny sposób swoim zachowaniem narusza normy życia społecznego, szkoła zawiadamia policję.
5. W przypadku niemożliwości skontaktowania z rodzicami lub opiekunami prawnymi dyrektor wzywa policję, która decyduje o dalszym postępowaniu wobec ucznia;
6. W najbliższym czasie – powyżej wymienionych zdarzeń – odbywa się rozmowa dyrektora, wychowawcy i pedagoga szkolnego z rodzicami lub opiekunami prawnymi na temat zdarzenia i jego konsekwencji, a także rozmowa ucznia z wychowawcą i pedagogiem lub psychologiem szkolnym;
7. W uzasadnionych przypadkach dyrektor w porozumieniu z wychowawcą i pedagogiem szkolnym powiadamia policję oraz rejonowy wydział sądu zajmujący się sprawami rodziny i nieletnich (np. w przypadku braku zainteresowania ze strony rodziców lub ponownego podejrzenia, że uczeń jest pod wpływem alkoholu);
8. Wychowawca w porozumieniu z pedagogiem lub psychologiem stosuje kary statutowe oraz organizuje dla ucznia pomoc psychologiczno-pedagogiczną.

Procedura postępowania w sytuacji uzyskania informacji, że uczeń spożywa alkohol oraz/lub inne środki psychoaktywne

1. Nauczyciel niezwłocznie przekazuje uzyskaną informację wychowawcy klasy;
2. Wychowawca informuje o fakcie pedagoga i dyrektora szkoły;
3. Wychowawca wzywa do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia;
4. Przeprowadza rozmowę z rodzicami i uczniem w obecności rodziców;
5. W przypadku potwierdzenia informacji zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś do szczególnego nadzoru nad dzieckiem;
6. Pedagog może zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i wzięcie przez nie udziału w programie terapeutycznym;
7. Jeżeli rodzice odmawiają współpracy lub nie stawiają się w szkole, a z wiarygodnych źródeł nadal napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, szkoła pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub policję;
8. Szkoła powiadamia sąd lub policję, jeżeli wykorzysta wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenie ucznia, spotkania z pedagogiem, psychologiem), a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów.

Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń jest pod wpływem narkotyków lub innych substancji psychoaktywnych

Nauczyciel:

1. Poprzez obserwację stara się potwierdzić swoje podejrzenia.
2. W przypadku potwierdzenia w sposób dyskretny izoluje ucznia od klasy.
3. Jeśli w trakcie próby podjęcia działania i samego działania uczeń stanie się agresywny, zacznie zagrażać sobie czy innym uczniom, będzie stawiać bierny lub czynny opór, niezwłocznie wzywa patrol policji lub ochronę (jeśli taka funkcjonuje na terenie szkoły).
4. Konsultuje swoje podejrzenia z osobą kompetentną (pielęgniarka, ratownik medyczny, higienistka) oraz określa sposób działania.

5. Wzywa innego pracownika szkoły – najlepiej psychologa, wychowawcę, dyrektora, pedagoga – aby był świadkiem podejmowanych czynności.
6. Na podstawie oceny sytuacji podejmuje decyzję o ewentualnym wezwaniu kwalifikowanej pomocy medycznej lub rodziców.
7. Jeżeli zyskuje potwierdzenie zażycia narkotyków przez ucznia, odbywa z nim rozmowę w celu zebrania informacji na temat powodu zażycia, typu środka odurzającego oraz źródła jego pochodzenia.
8. Jeżeli ustalenia mogą stanowić dowód w ewentualnym postępowaniu organów ścigania (źródło pochodzenia, mechanizm dystrybucji, osoby itp.), wtedy szczegółowo dokumentuje zebrane informacje i przekazuje dyrekcji szkoły. Dokumentacja powinna być przygotowana w taki sposób, aby w zależności od ustaleń mogła być przekazana organom ścigania, a także wykorzystana wewnętrznie do wyciągnięcia sankcji regulaminowych.
9. Informuje rodziców o sytuacji i podjętych działaniach.
10. Jest zobligowany do ustalenia, czy uczeń nie posiada jeszcze substancji odurzającej:
 - a. prosi o jej dobrowolne wydanie;
 - b. jeżeli uczeń odmawia, a jego zachowanie wskazuje na posiadanie, ma obowiązek wezwać policję – jeśli nie było to konieczne wcześniej (pkt 3).
11. Do przyjazdu policji sprawuje stały nadzór nad uczniem.
12. Kiedy sytuacja z tym samym uczniem powtarza się wielokrotnie, wszczyna procedury dotyczące demoralizacji (współpraca z policją, pedagogiem, sądem rodzinnym, specjalistami ds. uzależnień, psychologiem, terapeutą itp.).

Uwaga: Istotnym jest, aby pamiętać, że podejrzenia nauczyciela nie są jednoznaczne z udowodnieniem uczniowi czynu zabronionego, dlatego wszelkie działania wobec niego muszą opierać się na odpowiednim traktowaniu i trosce o jego dobrostan.

Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń posiada przy sobie narkotyki lub inne substancje psychoaktywne

Nauczyciel:

1. Izoluje ucznia od klasy, zapewniając mu jednocześnie stały nadzór.

2. W trakcie rozmowy stara się potwierdzić i ustalić fakt posiadania środka, zażądać wydania wszystkich środków zabronionych i dążyć do stworzenia warunków do przeprowadzenia lustracji bagażu, kiszni itp. Wszystko to czyni w obecności świadków (np. pedagoga, psychologa, dyrektora).

Uwaga: Należy pamiętać, że do działań tych są uprawnione odpowiednie służby, jednak obowiązkiem nauczyciela jest niedopuszczenie do zniszczenia, ukrycia, zatarcia czy przekazania innej osobie dowodów. Dlatego działania w tym przypadku nazywamy (również w dokumentacji) lustracją, a nie kontrolą czy przeszukaniem! Jeśli uczeń stawia bierny lub czynny opór albo swoim zachowaniem zagraża innym – należy wezwać patrol Policji.

3. W przypadku dobrowolnego wydania środka lub jego ujawnienia podczas lustracji zabezpiecza ustaloną substancję poprzez wykorzystanie środków technicznych, takich jak rękawiczki jednorazowe, pojemnik lub woreczek, aby uniknąć bezpośredniego kontaktu.
4. Jeżeli uczeń odmawia wydania środków i/lub lustracji, a jego zachowanie wskazuje na ich posiadanie, wzywa policję – jeśli nie było to konieczne wcześniej (pkt 2).
5. Do przyjazdu policji sprawuje stały nadzór nad uczniem.
6. W uzgodnieniu z policjantami realizującymi czynności dąży do powiadomienia o sytuacji rodziców lub opiekunów ucznia (z uwagi na możliwe czynności procesowe).
7. Jeżeli ustalenia mogą stanowić dowód w ewentualnym postępowaniu organów ścigania (źródło pochodzenia, mechanizm dystrybucji, osoby itp.), wtedy szczegółowo dokumentuje zebrane informacje i przekazuje dyrekcji szkoły.
8. Dokumentacja powinna być przygotowana w taki sposób, aby w zależności od ustaleń mogła być przekazana organom ścigania, ale także służyć wewnętrznie do wyciągnięcia sankcji regulaminowych.

Uwaga: Istotnym jest, aby pamiętać, że podejrzenia nauczyciela nie są jednoznaczne z udowodnieniem uczniowi czynu zabronionego, dlatego wszelkie działania wobec niego muszą opierać się na odpowiednim traktowaniu i trosce o jego dobrostan.

Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków pedofilii w szkole

1. Należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie tego zjawiska;
2. W pierwszym kroku po stwierdzeniu zagrożenia należy powiadomić dyrektora oraz pedagoga lub psychologa szkolnego;
3. W przypadku potwierdzenia informacji o pojawianiu się osób obcych, zaczepiających uczniów, należy bezzwłocznie powiadomić najbliższą placówkę policji;
4. Następnie dyrektor szkoły powinien przekazać pracownikom szkoły informację o stwierdzonym zagrożeniu;
5. Wychowawcy klas oraz pedagodzy lub psycholog szkolni powinni podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania potencjalnego zagrożenia oraz wskazania możliwych form przekazania informacji o osobach, które mogą stwarzać zagrożenie;
6. W przypadku stwierdzenia, że uczeń był molestowany, bezzwłocznie powinni zostać powiadomieni rodzice lub prawni opiekunowie ucznia oraz policja w celu przeprowadzenia czynności sprawdzających, które umożliwią ustalenie sprawcy molestowania;
7. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny przeprowadza indywidualną rozmowę z uczniem (w obecności rodziców ustala przyczyny i okoliczności zdarzenia);
8. Dyrektor powinien wezwać do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia;
9. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami lub prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia;
10. Dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami lub prawnymi opiekunami ustali działania z udziałem psychologa dziecięcego lub pedagoga w celu zapewnienia opieki nad uczniem.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny art. 197 § 3, art. 200, art. 200a, art. 200b

Procedura postępowania na wypadek powzięcia informacji, że uczeń udostępnia w cyberprzestrzeni treści zakazane (groźby, treści obraźliwe, rasistowskie itp.) w związku z szeroko pojętą działalnością szkoły

W przypadku stwierdzenia takiej sytuacji nauczyciel:

1. Zabezpiecza jak największą ilość materiału (wykonuje screeny, fotografie, kopie publikowanych treści z uwzględnieniem daty i godziny oraz nadawcy i odbiorcy, kopiuje odnośniki do stron itp.).
2. Informuje niezwłocznie dyrekcję szkoły o incydencie.
3. W przypadku, gdy zebrane informacje świadczą o możliwości wystąpienia sytuacji niebezpiecznej w krótkim okresie i dużych rozmiarów (atak terrorystyczny, samobójstwo, zabójstwo), niezwłocznie informuje służby.
4. Ustala ewentualnych świadków lub osoby pokrzywdzone.
5. Dokonuje wstępnej oceny i analizy zebranego materiału pod kątem wstępnej kwalifikacji prawnej.
6. W miarę możliwości, poprzez kontakt z rodzicami ucznia lub platformą społecznościową, gdzie treści były zamieszczone, dokonuje próby usunięcia tych treści.
7. Zebrane materiały wraz z pismem przewodnim przesyła do kierownictwa szkoły w celu służbowego wykorzystania.
8. Dyrekcja przesyła materiały do jednostki Policji.

Procedura postępowania na wypadek rozpowszechniania pornografii w szkole przez ucznia

1. W przypadku powzięcia przez nauczyciela, rodzica lub inną osobę informacji o rozpowszechnianiu przez ucznia pornografii w Internecie, w szkole należy bezzwłocznie powiadomić dyrektora szkoły oraz administratora sieci o zaistniałym zdarzeniu;
2. W przypadku, gdy uczeń przekazuje informację o osobach pokazujących materiały pornograficzne, konieczne jest zapewnienie anonimowości w celu uniknięcia

ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec tego ucznia przez sprawców zdarzenia;

3. Dyrektor szkoły powinien przekazać informację o stwierdzonym zagrożeniu pracownikom szkoły;
4. Wychowawca klasy i pedagog lub psycholog szkolny powinni podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania zagrożeń, jakie niesie za sobą upublicznianie materiałów o charakterze pornograficznym oraz wskazania możliwych konsekwencji tego typu działań;
5. Dyrektor powinien wezwać do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia, który rozpowszechniał materiały pornograficzne;
6. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami lub prawnymi opiekunami ucznia sprawy na temat zdarzenia.

Procedura postępowania na wypadek wystąpienia prostytucji w szkole lub wśród uczniów

1. W przypadku otrzymania informacji o sytuacji, w której uczeń był świadkiem czynności mogących mieć znamiona prostytucji, nauczyciel lub pracownik przyjmujący zawiadomienie powinien powiadomić o zaistniałym wydarzeniu dyrektora szkoły;
2. W przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18 lat, uprawia nierząd bądź przejawia inne zachowania świadczące o demoralizacji, nauczyciel powiadamia wychowawcę klasy. Wychowawca powinien wezwać do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia;
3. W przypadku stwierdzenia przez pracownika lub nauczyciela, że uczeń świadomie lub nie dopuszczał się czynności, które mogłyby być uznane za prostytuowanie się, powinien wezwać do szkoły rodziców lub prawnych opiekunów ucznia;
4. Wychowawca powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami oraz z uczniem w ich obecności. W przypadku potwierdzenia informacji zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś bezwzględnie do szczególnego nadzoru nad dzieckiem. W toku interwencji profilaktycznej można zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i udział dziecka w programie terapeutycznym;

5. Jeżeli rodzice lub opiekunowie prawni ucznia odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, dyrektor szkoły winien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub policję (specjalistę ds. nieletnich);
6. W sytuacji, gdy szkoła wykorzystwała wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenia ucznia, spotkania z pedagogiem, psychologiem itp.), a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły powinien powiadomić sąd rodzinny lub policję. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji;
7. Dyrektor szkoły powinien powiadomić policję o podejrzeniu popełnienia przestępstwa;
8. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami lub prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia;
9. Dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami lub prawnymi opiekunami ustala konieczność podjęcia działań z udziałem psychologa dziecięcego w celu zapewnienia opieki nad uczniem dopuszczającym się czynności (świadomie lub nie), które mogłyby być uznane za prostytuowanie się.

Podstawy prawne uruchomienia procedury:

Kodeks Karny art. 18 § 3, art. 203, art. 204

Procedura postępowania w sytuacji zaistnienia wypadku ucznia

Zakres i osoby odpowiedzialne

Wypadek w szkole definiuje się jako nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w czasie zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych realizowanych przez szkołę na jej terenie, a także poza nią, np. lekcje plenerowe, wycieczki, „zielone szkoły”, olimpiady, konkursy, zawody sportowe.

Procedura postępowania w razie wypadku ucznia obejmuje i reguluje działania pracowników szkoły:

- » dyrektora i wicedyrektorów;
- » nauczycieli;
- » pracowników niepedagogicznych.

Udzielanie pierwszej pomocy poszkodowanemu

- » Pracownik szkoły, który powziął wiadomość o wypadku ucznia, niezwłocznie zapewnia poszkodowanemu opiekę oraz pomoc medyczną: doprowadza poszkodowanego do gabinetu pielęgniarki szkolnej lub sprowadza pielęgniarkę szkolną na miejsce zdarzenia;
- » W razie nieobecności pielęgniarki pierwszej pomocy udziela osoba mająca przeszkolenie w tym zakresie;
- » Osoba udzielająca pierwszej pomocy przedmedycznej decyduje o wezwaniu pogotowia ratunkowego;
- » Przy lekkich przypadkach (brak wyraźnych obrażeń – np. widoczne tylko lekkie zaczerwienienie, zadrapanie, lekkie skaleczenie, opuchnięcie) po udzieleniu pierwszej pomocy poszkodowanemu uczniowi powiadamiający o zdarzeniu rodziców lub opiekunów prawnych ustala z nimi:
 - potrzebę wezwania pogotowia;
 - potrzebę wcześniejszego przyjscia rodzica;
 - godzinę odbioru dziecka ze szkoły w dniu zdarzenia.

W sytuacji, gdy lekko poszkodowany uczeń pozostaje w szkole, należy obserwować jego stan i w razie niepokojących objawów ponownie uruchomić procedurę pomocy.

Zabezpieczenie miejsca zdarzenia i zapewnienie opieki

- » Pracownik nie dopuszcza do zajęć lub przerywa je, wyprowadzając uczniów z miejsca zdarzenia, jeżeli miejsce to może stwarzać zagrożenie dla bezpieczeństwa uczniów;
- » Jeśli nauczyciel ma w tym czasie zajęcia z klasą, zgłasza problem w sekretariacie szkoły – tel. 728 965 891 oraz prosi o nadzór nad swoimi uczniami nauczyciela uczącego w najbliższej sali.

Obowiązek powiadamiania

- » O zdarzeniu oraz podjętych czynnościach należy niezwłocznie zawiadomić dyrekcję szkoły poprzez sekretariat;
- » Dyrektor szkoły (lub upoważniony przez niego pracownik) powiadamia o wypadku rodziców lub opiekunów prawnych poszkodowanego ucznia, wychowawcę, pracownika służby BHP, społecznego inspektora pracy;
- » O wypadku śmiertelnym, ciężkim i zbiorowym dyrektor szkoły zawiadamia niezwłocznie prokuratora, organ prowadzący szkołę i kuratora oświaty;
- » O wypadku, do którego doszło w wyniku zatrucia, dyrektor szkoły zawiadamia niezwłocznie państwowego inspektora sanitarnego.

Zdarzenie poza terenem szkoły

Jeżeli wypadek zdarzył się w czasie wyjścia, imprezy organizowanej poza terenem szkoły, obowiązuje taka sama procedura, a wszystkie stosowne decyzje podejmuje opiekun grupy lub kierownik wycieczki i odpowiada za nie.

Procedura postępowania w sytuacji samowolnego opuszczenia przez ucznia budynku szkolnego podczas zajęć lekcyjnych lub oddalenia się od grupy na wycieczce szkolnej

1. Nauczyciel, który uzyskał informację o samowolnym opuszczeniu przez ucznia terenu szkoły lub oddaleniu się od grupy na wycieczce szkolnej, powiadamia wychowawcę klasy;
2. Wychowawca klasy powiadamia rodziców, pedagoga szkolnego i dyrektora szkoły;
3. W przypadku, gdy niemożliwe jest ustalenie miejsca pobytu dziecka przez szkołę i rodziców, należy powiadomić policję.

Procedura postępowania wobec ucznia ofiary czynu karalnego

1. Udzielenie pierwszej pomocy przedmedycznej lub wezwanie lekarza, jeśli ofiara doznała obrażeń;
2. Niezwłoczne powiadomienie dyrektora szkoły i pedagoga szkolnego;

3. Powiadomienie rodziców ucznia;
4. Niezwłoczne wezwanie policji w przypadku, gdy istnieje konieczność profesjonalnego zabezpieczenia śladów przestępstwa, ustalenia okoliczności i ewentualnych świadków zdarzenia. W innych przypadkach powiadomienie policji może nastąpić później, np. w formie pisemnej.

Procedura na wypadek popełnienia przez ucznia czynu karalnego

Podstawy uruchomienia działań

Przypadek dotyczy czynów zabronionych przez ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich rozumianych jako przestępstwo, przestępstwo skarbowe albo wykroczenie określone w artykułach:

- » art. 50a – posiadanie noża, maczety lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu w miejscu publicznym;
- » art. 51 – zakłócenie spokoju lub porządku publicznego;
- » art. 69 – umyślne niszczenie, uszkodzanie, usuwanie znaków;
- » art. 74 – niszczenie, uszkodzanie, usuwanie znaków ostrzegawczych;
- » art. 76 – rzucanie przedmiotami w pojazd mechaniczny;
- » art. 85 – samowolne ustawianie, niszczenie, uszkodzanie znaków;
- » art. 87 – prowadzenie pojazdu w stanie po użyciu alkoholu;
- » art. 119 – kradzież lub przywłaszczenie;
- » art. 122 – paserstwo czyli nabycie mienia, wiedząc o tym, że pochodzi ono z kradzieży;
- » art. 124 – niszczenie lub uszkodzanie cudzej rzeczy;
- » art. 133 – spekulacja biletami, tzw. Konik;
- » art. 143 – utrudnianie lub uniemożliwianie korzystania z urządzeń użytku publicznego.

Sposób działania

1. Osoba będąca świadkiem zagrożenia lub dostrzegła zagrożenie zobowiązania jest do powiadomienia dyrektora szkoły;

2. Dyrektor szkoły odpowiada za ustalenie okoliczności czynu i ewentualnych świadków zdarzenia;
3. W przypadku, gdy sprawca jest znany i przebywa na terenie szkoły, wyznaczone przez niego osoby winny zatrzymać i przekazać go dyrektorowi szkoły lub pedagogowi szkolnemu pod opiekę;
4. Dyrektor szkoły winien powiadomić rodziców ucznia o zaistniałym przypadku;
5. Dyrektor szkoły jest zobowiązany do niezwłocznego powiadomienia policji w przypadku, gdy sprawa jest poważna (np. rozbój, uszkodzenie ciała, itp.) lub w przypadku, gdy nieletni sprawca nie jest uczniem szkoły i jego tożsamość jest nieznana. Do jego obowiązków należy także zabezpieczenie ewentualnych dowodów lub przedmiotów pochodzących z przestępstwa i przekazanie ich policji.

Otrzymanie przez ucznia prawomocnego wyroku ukończenia postępowania karnego

- » Dyrektor niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia z sądu o prawomocnym ukończeniu postępowania karnego wobec ucznia przedstawia treść zawiadomienia na posiedzeniu Rady Pedagogicznej;
- » Rada Pedagogiczna podejmuje decyzję o skreśleniu ucznia z listy uczniów;
- » Dyrektor powiadamia o decyzji Rady Pedagogicznej rodziców;
- » Dyrektor na podstawie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego oraz opinii samorządu uczniowskiego wydaje decyzję o skreśleniu ucznia.

Wybrane i ważne informacje:

Zgodnie z treścią art. 304 §1 Kodeksu postępowania karnego (kpk) każdy, kto dowie się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub policję.

Z użytego określenia wynika charakter tego obowiązku – moralny, etyczny. Oznacza to, że za jego naruszenie nie grozi żadna kara i nie jest to żadne przestępstwo.

Wyjątki, w których zachodzi bezwzględny obowiązek informowania o przestępstwie, określa art. 240 §1 kk:

- » eksterminacja ludności (art. 118 kk);
- » zamach stanu (art. 127 kk);
- » usuwanie przemocą organu konstytucyjnego (art. 128 kk);
- » szpiegostwo (art. 130 kk);
- » zamach na prezydenta (art. 134 kk);
- » zabójstwo (art. 148 kk);
- » spowodowanie niebezpieczeństwa katastrofy (art. 163 kk);
- » piractwo (art. 166 kk);
- » wzięcie zakładnika (art. 252 kk).

W §2 kpk mowa jest o instytucjach państwowych lub samorządowych, które – jeśli w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu – są zobowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów.

6. PROCEDURY DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA WZGLĘDEM UCZNIÓW ZAGROŻONYCH KRYZYSEM SUICYDALNYM

Symptomy świadczące o złym/pogarszającym się stanie psychicznym:

- » Nagłe pogorszenie wyników w nauce, trudności w koncentracji, rozproszona uwaga w trakcie zajęć, utrata zainteresowania przedmiotami które dotąd uczeń lubił/aktywnie w nich uczestniczył.
- » Zauważalna i znaczna zmiana charakteru ucznia, jego samopoczucia i nastroju, występowanie zachowań nietypowych, dotąd u danego ucznia nie obserwowanych.
- » Przejawianie zachowań ryzykownych lub zauważenie u ucznia zachowań ryzykownych.
- » Izolowanie się od rówieśników, bliskich, unikanie kontaktów społecznych.
- » Bycie ofiarą bycie ofiarą przemocy rówieśniczej (fizycznej, psychicznej, seksualnej i cyberprzemocy).

- » Komunikaty ucznia o poczuciu beznadziei, braku celu i sensu w życiu, bycia ciężarem dla innych, kierowane do rówieśników, dorosłych i w mediach społecznościowych
- » Mówienie wprost lub pośrednio o samobójstwie, dywagowanie nad życiem po śmierci, pisanie listów pożegnalnych lub próby „porządkowania swoich spraw”.
- » Zauważenie u ucznia śladów na ciele, które świadczą o zachowaniach autoagresywnych, np. blizny na rękach świadczące o autoagresji LUB obserwacja czynności autoagresywnych, np. drapanie się do krwi na lekcji, zagryzanie warg do krwi, przypalanie zapalniczką itp.

Procedury postępowania w przypadku zaobserwowania u ucznia symptomów świadczących o złym lub pogarszającym się stanie psychicznym

- » **Cel:** Zapewnienie zdrowia i bezpieczeństwa fizycznego oraz dobrostanu psychicznego uczniów przebywających w szkole w sytuacji zagrożeń wewnętrznych związanych z ryzykiem podjęcia próby samobójczej lub samobójstwa.
 - » **Osoby odpowiedzialne:** Każdy pracownik szkoły (pedagogiczny i niepedagogiczny) ma obowiązek zareagować na niepokojące zachowania uczniów, mogące wskazywać na zamiary podjęcia próby samobójczej lub samobójstwa. W przypadku zaobserwowania lub posiadania informacji, że uczeń planuje podjąć próbę odebrania sobie życia lub podjął próbę odebrania sobie życia każdy pracownik powinien niezwłocznie poinformować o tym dyrektora szkoły, wicedyrektora, pedagoga szkolnego, psychologa szkolnego.
 - » **Podstawy do uruchomienia procedury:** Wystąpienie zagrożenia zdrowia bądź życia ucznia w wyniku zdarzenia kryzysowego w szkole lub poza nią.
1. Każdy pracownik szkoły, który zauważy niepokojące sygnały mogące świadczyć o wystąpieniu pogarszającego się/złego stanu psychicznego u ucznia bądź uczniów, jest zobowiązany zgłosić swoje podejrzenia wychowawcy/wychowawcom, pedagogowi lub psychologowi szkolnemu.

2. Po odebraniu zgłoszenia wychowawca wraz z psychologiem/pedagogiem szkolnym przeprowadzają rozmowę z uczniem celem rozpoznania sytuacji osobistej ucznia.
3. W trakcie rozmowy skupiamy się na:
 - a. Przeprowadzeniu rozmowy w miejscu dyskretnym, bezpiecznym dla ucznia
 - b. Poinformowaniu ucznia o naszych podejrzeniach oraz wyrażeniu troski o jego samopoczucie i kondycję psychiczną.
 - c. W trakcie rozmowy zadajemy pytania **metodą lejka** (od ogółu do szczegółu)²²:
 - Zaczynamy od aktualnego stanu psychicznego ucznia,
 - Pytamy od jak dawna zauważa u siebie obniżenie nastroju,
 - Pytamy o inne, charakterystyczne symptomy depresji,
 - Pytamy czy w momentach silnego napięcia emocjonalnego samookalecza się (jeśli tak, to w jaki sposób),
 - Pytamy, czy miewa myśli samobójcze (jeśli tak to w jakich momentach, jakie, jak często),
 - Pytamy, czy ma za sobą podjęte próby odebrania sobie życia (ile razy, kiedy, jaki był ich przebieg).
 - d. Należy poinformować ucznia, że nie jest w tym problemie osamotniony. Informujemy, że pomoc jest dostępna w szkole – podkreślamy rolę psychologa szkolnego i możliwość konsultacji/rozmowy.
 - e. Jeżeli uczeń nie będzie czuł się gotowy do rozmowy należy to uszanować i przekazać numery telefonów zaufania wraz z instrukcjami. Na tym etapie warto zlecić nauczycielom mającym lekcje z danym uczniem obserwację zachowania.
 - f. Informujemy dyrektora o zaistniałej sytuacji.
4. W razie ustalenia, że prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia jest wysokie:
 - a. Informujemy rodziców o prawdopodobieństwie wystąpienia zagrożenia samobójstwem (najlepiej aranżując spotkanie).
 - b. Ustalamy z rodzicami zasady wzajemnych kontaktów, proponując objęcie ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie szkoły lub poza nią.

Podjęcie każdej czynności należy udokumentować notatką służbową.

²² Pamiętajmy o zachowaniu spokoju. Rozmowa powinna przebiegać w atmosferze empatii, bez oceniania ucznia, pouczania go i bagatelizowania informacji, które od niego uzyskujemy.

Procedury dotyczące powzięcia informacji, że uczeń celowo i świadomie wyrządza sobie krzywdę fizyczną

» **Cel:** Zapewnienie zdrowia i bezpieczeństwa fizycznego oraz dobrostanu psychicznego uczniów przebywających w szkole w sytuacji zagrożeń wewnętrznych związanych z ryzykiem zachowań autodestrukcyjnych u uczniów.

» **Osoby odpowiedzialne:** Każdy pracownik szkoły (pedagogiczny i niepedagogiczny) ma obowiązek zareagować na niepokojące zachowania uczniów (lub nietypowe dla danego ucznia zachowania), mogące wskazywać na zamiary zachowania autodestrukcyjnego.

W przypadku zaobserwowania lub posiadania informacji, że uczeń planuje podjąć lub podejmuje czynności mające na celu samookaleczanie, każdy pracownik powinien niezwłocznie poinformować o tym dyrektora szkoły, wicedyrektora, pedagoga szkolnego, psychologa szkolnego.

» **Podstawy do uruchomienia procedury:** Wystąpienie zagrożenia zdrowia bądź życia ucznia w wyniku zdarzenia kryzysowego w szkole lub poza nią.

1. W przypadku zaobserwowania lub powzięcia informacji, że dany uczeń zamierza podjąć lub podejmuje się czynności mających na celu samookaleczanie należy: odnaleźć ucznia i w dyskretnym/bezpiecznym dla niego miejscu przeprowadzić rozmowę:

a. W trakcie rozmowy staramy się rozpoznać źródło napięcia, przez które uczeń się samookalecza.

b. Diagnozujemy również stopień zaawansowania (częstotliwość, rodzaj, miejsce, jakie części ciała, narzędzie).

c. Staramy się również rozpoznać, jakie emocje towarzyszą uczniowi przed, w trakcie i po dokonaniu czynności autoagresywnych (później jest duże poczucie winy, beznadzieja i niezadowolenie z siebie).

d. Zachęcamy ucznia do skorzystania z pierwszej pomocy pielęgniarstwa.

2. W razie udzielenia zgody pielęgniarstwo dokonuje oględzin ciała oraz w razie potrzeby opatruje ślady samookaleczenia i sporządza notatkę z podjętych działań.

3. Należy niezwłocznie poinformować dyrektora o zaistniałej sytuacji.
4. Należy powiadomić rodziców dziecka o zaistniałej sytuacji (pisemnie lub telefonicznie). W razie konieczności należy wystosować prośbę o niezwłoczne przybycie do szkoły. Jeśli rodzice odmawiają przybycia, szkoła zobowiązana jest wezwać karetkę i udokumentować zdarzenie.
5. Wychowawca/pedagog/psycholog zobowiązany jest przekazać ucznia pod opiekę rodzicom i zlecić konsultację psychologiczną (zalecany jest wymóg pisemnego zobowiązania). Należy również poinformować o możliwości wsparcia na terenie szkoły. W przypadku odmowy przybycia szkoła zobowiązana jest wezwać karetkę i przekazać dziecko pod nadzór ratowników. Należy sporządzić notatkę ze zdarzenia²³.
6. W celu udzielenia wsparcia rodzicom, wychowawca/pedagog/psycholog powinni poinformować o możliwościach uzyskania pomocy wewnątrzszkolnej oraz w instytucjach zewnętrznych: wskazać poradnie lub kliniki psychologiczne, przekazać telefony zaufania.
7. Wychowawca, pedagog lub psycholog zobowiązani są do sporządzenia notatki z zajścia i przechowywania jej w dokumentacji wychowawcy.

Procedury postępowania w przypadku: próby samobójczej/samobójstwa

- » **Cel:** Zapewnienie zdrowia i bezpieczeństwa fizycznego oraz dobrostanu psychicznego uczniów przebywających w szkole w sytuacji zagrożeń wewnętrznych związanych z ryzykiem podjęcia próby samobójczej lub samobójstwa.
- » **Osoby odpowiedzialne:** Każdy pracownik szkoły (pedagogiczny i niepedagogiczny) ma obowiązek podjąć natychmiastowe działania w reakcji na niepokojące zachowania ucznia, mogące wskazywać na zamiary podjęcia próby samobójczej (lub być w trakcie jej podejmowania) czy samobójstwa. W przypadku zaobserwowania lub posiadania informacji, że uczeń planuje podjąć próbę odebrania sobie życia lub podjął

²³ Jeżeli przyczyną zagrożenia jest sytuacja domowa, należy powiadomić odpowiednie instytucje.

próbę odebrania sobie życia każdy pracownik powinien niezwłocznie poinformować o tym dyrektora szkoły, wicedyrektora, pedagoga szkolnego, psychologa szkolnego.

- » **Podstawy do uruchomienia procedury:** Wystąpienie zagrożenia zdrowia bądź życia ucznia w wyniku zdarzenia kryzysowego w szkole lub poza nią.

Procedury postępowania w przypadku podjęcia przez ucznia próby samobójczej poza terenem szkoły

1. Jeśli próba samobójcza ma miejsce poza szkołą, a rodzic poinformował o zajściu szkołę, dyrektor szkoły lub pedagog szkolny przekazuje rodzicom informacje dotyczące możliwości uzyskania w szkole i poza nią.
2. O próbie samobójczej dyrektor informuje radę pedagogiczną pod rygorem tajemnicy służbowej, w celu podjęcia wspólnych działań oraz obserwacji zachowania ucznia po jego powrocie do szkoły przez wszystkich nauczycieli (zalecane jest powołanie **Zespołu Interwencji Kryzysowej**).
3. Dyrektor szkoły zlecają obserwację wszystkich uczniów z najbliższego otoczenia poszkodowanego oraz niezwłoczną interwencję w przypadku zauważenia u nich pogarszającego się stanu psychicznego.

Warunkiem powrotu do szkoły (po powyższej próbie samobójczej lub dłuższym pobycie w szpitalu) jest dostarczenie informacji/zaświadczenia od lekarza psychiatry o braku przeciwwskazań do uczenia się dziecka na terenie szkoły w grupie klasowej.

4. Psycholog szkolny/pedagog (Zespół Kryzysowy o ile występuje) planuje dalszą strategię postępowania mającą na celu zapewnienie uczniowi bezpieczny powrót, w szczególności zapewnienia atmosfery życzliwości, wsparcia (osoby z najbliższego otoczenia poszkodowanego mogą odbyć spotkanie z psychologiem, podczas którego omówione zostaną sposoby wspierania ucznia oraz wskazówki dotyczące komunikowania się z nim).

Procedury postępowania w przypadku podjęcia przez ucznia próby samobójczej na terenie szkoły

1. Pracownik, po otrzymaniu informacji o próbie samobójczej ucznia, musi natychmiast podjąć wszelkie działania, aby go odnaleźć.
 2. Po odnalezieniu ucznia należy bezzwłocznie przerwać jego działanie, w tym odebrać mu narzędzia, które są wokół.
 3. Wstępnie zabezpieczamy miejsce zdarzenia i narzędzie. Należy zapewnić sobie pomoc nauczyciela lub innego pracownika szkoły:
 - a. Stosujemy pierwszą pomoc doraźną (psychiczną i fizyczną) – nie pozostawiamy ucznia samego w kryzysie, udajemy się z poszkodowanym do pielęgniarki lub opatrujemy rany samemu (stosujemy ucisk nad raną, bandażowanie, podstawowe procedury BHP).
 - b. Wzywamy odpowiednie służby: pogotowie i policję. W celu uniknięcia paniki, należy wystosować komunikat nakazujący pozostanie wszystkim obecnym w szkole uczniom w klasach i uniemożliwić wchodzenie na teren szkoły wszystkim osobom, poza niezbędnymi (ratownicy, policja, rodzice).
 - c. O ile to możliwe, przeprowadzamy ucznia w ustronne, bezpieczne miejsce i oczekujemy na służby.
 - d. Należy niezwłocznie poinformować dyrektora o zaistniałym zdarzeniu.
 4. Wychowawca, pedagog lub psycholog szkolny informuje rodziców/prawnych opiekunów o zdarzeniu.
 5. Należy przekazać rodzicom informacje o możliwościach uzyskania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole jak i poza nią. Ponadto należy rozpocząć planowanie dalszej strategii postępowania dotyczącej: zapewnienia uczniowi bezpieczeństwa w szkole po powrocie, komfortu, ochrony przed negatywnymi czynnikami ze strony otoczenia, promowanie powszechnego wsparcia i życzliwości, podkreślenie chęci pomocy ze strony kadry nauczycielskiej i psychologa szkolnego.
- Warunkiem powrotu do szkoły (po powziętej próbie samobójczej lub dłuższym pobycie w szpitalu) jest dostarczenie informacji/zaświadczenia od lekarza psychiatry o braku przeciwwskazań do uczenia się dziecka na terenie szkoły w grupie klasowej.**

6. Dyrektor informuje radę pedagogiczną o zdarzeniu pod rygorem tajemnicy służbowej, w celu podjęcia wspólnych działań oraz obserwacji zachowania ucznia po jego powrocie do szkoły przez wszystkich nauczycieli.
7. Dyrektor zaleca podjęcie obserwacji uczniów z najbliższego otoczenia poszkodowanego i ewentualnych świadków zdarzenia, w celu otoczenia ich odpowiednią opieką w przypadku pogorszenia się ich stanu psychicznego.

Procedury postępowania w przypadku dokonania samobójstwa przez ucznia poza terenem szkoły

1. W przypadku powzięcia informacji o śmierci ucznia w wyniku samobójstwa poza terenem szkoły dyrektor jeszcze tego samego dnia zwołuje spotkanie rady pedagogicznej celem opracowania strategii działania.
2. Następnie należy przejść do procedur postwencji poczynając od spotkania z nauczycielami.

Procedury postępowania w przypadku dokonania samobójstwa przez ucznia na terenie szkoły

1. W pierwszej kolejności należy potwierdzić, że doszło do samobójstwa dokonanego – sprawdzenie czynników życiowych, wykluczenie próby samobójczej. Jeżeli czynniki życiowe nie będą wyczuwalne to dzwoniemy na numer alarmowy - 112 i rozpoczynamy reanimację. W międzyczasie operator numeru alarmowego dzwoni do sekretariatu szkoły i informuje o zdarzeniu (zapewnienie wsparcia).
2. Wzywamy (lub operator 112) odpowiednie służby: pogotowie i policję. W celu uniknięcia paniki, należy wystosować komunikat nakazujący pozostanie wszystkim obecnym w szkole uczniom w klasach i uniemożliwić wchodzenie na teren szkoły wszystkim osobom, poza niezbędnymi (ratownicy, policja, rodzice). Należy niezwłocznie powiadomić dyrektora szkoły o zdarzeniu.
3. Należy wstępnie zabezpieczyć miejsce zdarzenia do czasu przybycia służb.
4. Po zakończonej interwencji należy zwolnić wszystkich uczniów z zajęć.
5. Należy zorganizować spotkanie z pracownikami szkoły w celu ustalenia strategii.

6. Dyrektor informuje organ prowadzący i nadzorujący szkołę o zaistniałej sytuacji oraz przechodzi do procedur postwencyjnych.

Procedury postwencyjne - krótkofalowe i długofalowe

Postwencja

1. Zbiór działań wdrażanych po wystąpieniu incydentu, mające na celu zredukowanie jego negatywnych skutków.
2. Postwencja ma na celu wspieranie w radzeniu sobie z następstwami samobójstwa poprzez:
 - a. Zmniejszenie poczucia uczniów za zaistniałą sytuację poprzez stworzenie warunków do bezpiecznej rozmowy o zdarzeniu,
 - b. Właściwej interpretacji w zachowań będących naturalnym następstwem zdarzenia (**patrz pkt. 5**),
 - c. Możliwości odreagowania trudnych, nierzadko niezrozumiałych emocji,
 - d. Zapobiegnięcie rozwojowi poczucia bezradności poprzez zapewnienie poczucia wsparcia.
3. Ułatwienie rozpoczęcia żałoby i zapobiegnięcie jej nieodpowiedniemu przebiegowi.
4. Zmniejszenie ryzyka wystąpienia zjawiska samobójstwa naśladowczego przez uczniów w żałobie
5. Zmniejszenie ryzyka wystąpienia trudnych doświadczeń emocjonalnych i psychicznych (np. PTSD) u osób, które były świadkami samobójstwa lub były blisko związane z osobą zmarłą (np. znały przesłanki lub plany o planach samobójczych ofiary, ale nie zgłosiły ich dorosłym).

Praktyczne zastosowanie postwencji krótkofalowej

1. W dniu otrzymania informacji o samobójstwie dokonanym (na terenie szkoły lub poza) należy zorganizować spotkanie z pracownikami szkoły w celu ustalenia strategii. W

przypadku samobójstwa na terenie szkoły uczniowie powinni zostać zwolnieni ze wszystkich zajęć danego dnia.

2. Plan spotkania z nauczycielami:

- a. Wprowadzenie i przekazanie informacji o samobójstwie ucznia.
- b. Dyskusja – warto, aby nauczyciele rozwinęli krótką dyskusję umożliwiającą rozładowanie szoku.
- c. Omówienie możliwych zachowań wśród uczniów, wskazanie konieczności zmiany w funkcjonowaniu szkoły, np. odwołanie lub skrócenie zajęć (zalecany czas trwania „zmian” to co najmniej trzy/cztery/pięć dni), lista sygnałów ostrzegawczych (sporządzić np. w trakcie „burzy mózgów”).
- d. Należy określić cele działań postwencyjnych – co chcemy osiągnąć (patrz 5.5 – pkt. 2.), m.in. zmniejszenie poczucia uczniów za zaistniałą sytuację, zapobiegnięcie rozwojowi poczucia bezradności itd.
- e. Należy określić działania postwencyjne, które zostaną podjęte, aby zrealizować określone wyżej cele:
 - > Odwołanie eventów wewnątrzszkolnych np. imprezy, dyskoteki;
 - > Przesunięcie sprawdzianów;
 - > Niewprowadzanie nowości (przynajmniej przez pierwsze trzy/cztery/pięć dni).
W zamian za to zaleca się robienie powtórek materiałów;
 - > Pierwsze zajęcia powinny być przeprowadzone przez wychowawców klas i zawierać informację o zdarzeniu oraz deklarację pomocy wraz z przekazaniem telefonów zaufania. Następnie strategia będzie skupiać się wokół monitorowania otoczenia, przepracowania emocji oraz minimalizacji traumy.
- f. Należy zidentyfikować klasę, do której chodził uczeń (obdarzyć szczególną opieką i uwagą), powołać Zespół Interwencji Kryzysowej oraz rozdzielić poszczególne zadania.

3. Zasady, które należy przestrzegać przy okazji prewencji krótkofalowej:

- a. Należy powiadomić rodziców innych dzieci o zdarzeniu, jednocześnie deklarując profesjonalne wsparcie ze strony szkoły.
- b. Należy powiadomić wszystkich uczniów o zdarzeniu. Najbliższe otoczenie ofiary otoczyć szczególną opieką i obserwacją.

- c. Wiadomość przekazujemy na forum klasy indywidualnie w czasie pierwszych zajęć następnego dnia.
- d. Zabrania się organizowania apeli upamiętniających na terenie szkoły, uroczystości o charakterze wspominkowym oraz informowania o zdarzeniu np. przez radiowęzeł. Może to zwiększyć ryzyko naśladownictwa (efekt Wertera).

Praktyczne zastosowanie postwencji długofalowej

Cele postwencji długofalowej:

- » Przyjęcie do wiadomości, że śmierć rzeczywiście nastąpiła i zmarły już nigdy nie wróci,
- » Zrozumienie dynamiki procesu żałoby,
- » Powzięcie działań obniżających występowanie poczucia winy u uczniów w związku z brakiem zapobieżenia samobójstwu rówieśnika
- » Przepracowanie cierpienia w związku ze stratą,
- » Nadanie znaczenia i sensu po stracie – akceptacja.

Działania w obszarze postwencji długofalowej

1. Monitorowanie mediów – zarówno nauczyciele jak i rodzice:
 - a. Grupy spotted, komunikatory na grupach klasowych;
 - b. Profile uczniów w mediach społecznościowych – FB, Twitter, IG, Snap, Discord, Pinterest;
2. Udział w pogrzebie:
 - a. Opiekunowie i nauczyciele zobowiązani są do monitorowania takich inicjatyw. Zaleca się zezwalanie na taką praktykę.
 - b. Należy uświadomić uczniów o wystąpieniu ryzyka pogłębienia negatywnych emocji.
i naśladownictwa (efekt Wertera), przy okazji zbyt długiej żałoby. Jednak trzeba podkreślić, że każdy będzie przeżywał ją w swoim tempie.
3. Wskazania dotyczące uczestnictwa w pogrzebach:

- a. Zgłoszenie uczestnictwa osób ze społeczności szkolnej w pogrzebie powinno być uzgodnione z rodziną zmarłego i należy w jak największym stopniu respektować jej życzenie.
 - b. Jeśli rodzina nie wyrazi zgody na uczestnictwo delegacji szkolnej w pogrzebie, należy bezwzględnie uszanować ich wolę. W takiej sytuacji zaleca się przekazanie kondolencji w formie listu, który zostanie wysłany kurierem lub za pomocą poczty tradycyjnej.
 - c. Jeśli rodzina oczekuje dużej frekwencji i obecności jak największej liczby uczniów i pracowników szkoły, ważne jest zaznaczenie, że uczestnictwo w pogrzebie jest dobrowolne dla członków społeczności. Ponadto, w przypadku dzieci i nastolatków, ich udział w ceremonii jest możliwy wyłącznie po uzyskaniu zgody zarówno od nich samych, jak i od ich rodziców lub opiekunów.
 - d. Jeśli pogrzeb odbywa się w czasie trwania zajęć w szkole, niepełnoletni uczniowie mogą uczestniczyć w nim za zgodą swoich rodziców lub opiekunów, pod opieką nauczycieli.
 - e. Jeśli pogrzeb odbywa się w dniu wolnym od zajęć szkolnych, warto, aby wychowawca był świadomy, które dzieci uczestniczyły w uroczystości, aby móc monitorować ich samopoczucie po powrocie do szkoły.
4. Wskazówki dotyczące wspierania ucznia w żałobie:
- a. Należy dać uczniom czas na przeżywanie żałoby – każdy będzie przepracowywał traumę w swoim tempie,
 - b. Po upływie 4/5 dni od samobójstwa/zdarzenia należy wrócić do zajęć (rutyny) – rutyna daje poczucie bezpieczeństwa,
 - c. Należy uświadamiać uczniów o możliwości wystąpienia różnego rodzaju reakcji organizmu na traumatyczne zdarzenie (**patrz pkt. 5**)
 - d. Należy wyraźnie stwierdzać i podkreślać, że poszukiwanie pomocy w czasie kryzysu nie jest oznaką słabości. Ponadto należy podkreślać gotowość grona pedagogicznego i pracowników do niesienia pomocy.
 - e. Zaleca się organizowanie rozmów w klasach o tym w jaki sposób można radzić sobie z emocjami, najlepiej z udziałem psychologa.

5. Naturalne zachowania (reakcje organizmu) w czasie żałoby. **Kwestię naturalnych zachowań należy poruszyć na pierwszych zajęciach po zaistnieniu incydentu samobójstwa.**
- a. **Myśli** – nawracające myśli dotyczące ucznia, który popełnił samobójstwo, martwienie się o własną przyszłość, trudności z koncentracją i rozproszona uwaga, podejmowanie prób odwracania uwagi od nieprzyjemnych myśli (zapisywanie refleksji, tworzenie postów związanych ze stratą i publikowanie ich w mediach społecznościowych) itp.
 - b. **Emocje** – występowanie nietypowej dynamiki w obrębie emocjonalnym - wybuchy złości, agresji, rozdrażnienie, płacz, chwilowe wycofanie się z relacji interpersonalnych, ogólne poczucie przytłoczenia i smutku
 - c. **Zachowania** – szukanie informacji na temat samobójstwa, zaburzenie rytmu dobowego (trudności ze snem), zmiana nawyków żywieniowych (brak apetytu), brak motywacji do podejmowania aktywności.
6. Przykładowy długofalowy plan wsparcia uczniów:
- » **Pierwsze zajęcia** – prowadzi wychowawca klasy. Obejmują poinformowanie o samobójstwie i wspólna dyskusja o emocjach, które pojawiły się na wieść o zdarzeniu.
 - a. Informujemy o tym, że szkoła jest gotowa na niesienie pomocy, należy podać telefony zaufania.
 - b. Unikamy gloryfikacji ofiary, gdyż to może zwiększyć możliwość wystąpienia Efektu Wertera.
 - » **Drugie zajęcia** – prowadzi wychowawca klasy. Obejmują przepracowanie traumy i próba akceptacji:
 - c. Oswojenie z informacją o samobójstwie - zachęcamy uczniów do rozpoczęcia rozmowy o emocjach związanych ze stratą kolegi/koleżanki w tragicznych okolicznościach.
 - d. Akceptacja zdarzenia - zachęcamy uczniów do podzielenia się informacją kim był dla nich zmarły, co chcielibyśmy mu powiedzieć, co jeszcze przekazać. Warto być otwartym na różne formy radzenia sobie z traumą np. odczytanie krótkiej wiadomości.

- e. Dyskusja dotycząca problemu samobójstw i wzrastającej liczby prób samobójczych wśród młodych ludzi (kilka przykładów) - zadaj pytanie jakie są czynniki/motywacja do podjęcia samobójstwa. Pamiętaj by podkreślić, że samobójstwo jest problemem złożonym i nigdy nie ma jednej przyczyny.
 - f. Zachęć uczniów do wspólnej refleksji na temat planu kryzysowego. Podkreśl, że zapobieganie podobnym zdarzeniom w przyszłości jest dobrem wspólnym. Połóż nacisk na zagadnienia: po czym zauważyć, że ktoś przeżywa trudności, z którymi coraz trudniej sobie radzi; jak reagować, kiedy podejrzewamy, że ktoś z naszego otoczenia czuje się źle; do kogo się udać, gdy zauważymy symptomy u rówieśnika.
 - g. Zachęcaj uczniów do zadawania pytań dotyczących zachowań samobójczych i zdrowia psychicznego. W odpowiedziach unikaj moralizowania, ale także gloryfikowania zmarłego. Podkreślaj, że szkoła jest gotowa nieść pomoc każdemu w trudnych chwilach, a pomoc jest na wyciągnięcie ręki. Podkreślaj, że samobójstwo nie jest aktem tchórzostwa lub odwagi.
 - h. Na zakończenie przypomnij o możliwości indywidualnych rozmów z różnymi osobami na terenie szkoły i poza nią. Upewnij się, że uczniowie mają zapisane numery telefonów wsparcia (lub mają do nich dostęp) oraz że wiedzą, gdzie mogą znaleźć pedagoga lub psychologa szkolnego.
- » **Trzecie zajęcia – aranżacja spotkania z psychologiem** na temat radzenia sobie z żałobą. Warto w tej części rozwinąć jakie są naturalne zachowania w czasie żałoby oraz jakie istnieją metody rozładowywania napięcia (punkt widzenia profesjonalisty)

Zespół Interwencji Kryzysowej

1. Celem nadrzędnym zespołu kryzysowego jest wdrożenie procedur prewencji w życie.
2. Zwołanie zespołu powinno nastąpić tak szybko, jak to tylko możliwe - najlepiej w dniu otrzymania informacji o próbie samobójczej bądź samobójstwie.
3. Specjaliści rekomendują, aby tę grupę tworzyło co najmniej pięć lub sześć osób i w jej skład wchodził:
 - a. Dyrektor szkoły,

- b. Nauczyciele specjaliści (w zależności od dostępności: pedagog, psycholog szkolny),
 - c. Nauczyciele wybrani ze względu na kompetencje psychospołeczne i umiejętności działania pod presją.
 - d. Zaleca się, aby w zespole kryzysowym występowały osoby spoza szkoły - psychologowie, psychiatrzy lub policjanci.
4. W zależności od incydentu zaistniałego w szkole Zespół Kryzysowy może odpowiadać za następujące kwestie:
- a. Kontakt z rodziną zmarłego,
 - b. Ewentualny kontakt z mediami bądź policją,
 - c. Określenie potrzeb szkoły dotyczący pomocy z zewnątrz oraz kontakt z instytucjami pomocowymi mogącymi tą pomoc dostarczyć (np. poradnie, NGO-sy, ośrodki interwencji kryzysowej),
 - d. Poinformowanie o zdarzeniu personel nieobecny na pierwszym spotkaniu,
 - e. Monitorowanie mediów społecznościowych uczniów pod kątem niepokojących informacji na temat zaistniałego zdarzenia (część postwencji długofalowej),
 - f. Przygotowanie komunikatów informujących uczniów o zdarzeniu,
 - g. Przygotowanie i rozpowszechnienie komunikatu dla rodziców.